The Byelorussian Times

ЧАС

Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.

No.25–26, Vol.5, USPS 345–170 May–July 1980 9–06 Parsons Blvd., Flushing, N.Y. 11357 Price $1.00

ON ORIGINS OF LITVA

In this issue the *Byelorussian Times* presents a third article (in Byelorussian) on the subject of the origin of Litva. The first two articles of this series by L.Halak entitled "The Origins of the Ruling Dynasty of Litva" appeared in issues Nos.21-22 and 23. In his articles L. Halak presents a great deal of relevant and detailed information on the subject and asserts that the Ruling Dynasty of Litva was of Scandinavian origin.

The third article by P. Mankouski (see pages 8–9) is both a critical review of Mr. Halak's work and an attempt to clarify some even more basic questions on the origins of Litva. Accepting the factual information presented by Mr. Halak, Mr. Mankouski raises questions such as:

(1) Why is it that personal names of Scandinavian origin such as Azarka, Bekish, Chyhir(ovich), Danovich, Douher, Dunec, Heiman, Hrycuk, Hrushkevich, Hudymenka, Jakel, Kabysh, Kabiaka, Karski, Kendysh, Kiryk, Korbut, Masherau, Nabahez, Narbut, Narko, Stankevich, Shved, Orsa and many others are extremely common among the Byelorussian people today?

(2) Why is it that there is a vast number of rivers, towns and places in Byelorussia having Scandinavian names?

(3) Why is it that there is essentially no trace of the Scandinavian language in Byelorussian today nor is there a record that Scandinavian linguistic influences ever existed?

The first two questions seem to indicate a great migration of people from Scandinavia to Byelorussia or Litva at some time in the past. The third question, on the other hand, appears to contradict this because large-scale migrations tend to produce permanent linguistic alterations in the people.

Mr. Mankouski who is an authority on proto-Slavs, that is Slavic peoples before they were called by this name, their migrations in Western Europe and who has spent many years researching this subject notes that the apparent paradox is easily explained.

It is a known historical fact that in the early centuries after the birth of Christ Scandinavia was to a large extent resettled. It is also apparent that many of the original Scandinavian inhabitants moved to Litva. The new and the most significant aspect of Mr. Mankouski's work is his assertion that these Scandinavian settlers were Slavic peoples. They were mostly

(continued on page 3)

A group of "Byelorussians for Reagan" at the NRHG Convention in Cleveland.

NRHG Convention held in Cleveland

The National Republican Heritage Groups (Nationalities) Council held its tenth annual convention on May 16–18, 1980, in Cleveland, Ohio. Republican Presidential candidate Governor Ronald Reagan, the Vice-Presidential candidate Ambassador George Bush, Mayor Ralph Perk from Cleveland and other distinguished public figures addressed the 3-day-long convention.

Byelorussian delegation included Dr. R. Horoshko from New York, Dr. V. Kipel from New Jersey, Mr. and Mrs. Melianovich from Maryland, Mr. K. Kalosha and Mrs. Kananchuk from Ohio.

Since 1980 is the Presidential election year in the U.S., the Resolution Committee produced an "Ethnic Plank for the 1980 Platform of the Republican Party" which was adopted by the convention as its resolution. Items concerning Byelorussia directly include a call for the Byelorussian language broadcasts by the Voice of America and the establishment of a neutral zone in Eastern Europe which would include Byelorussia.

A new item appearing in the resolutions concerns Russian-Americans who are concerned that in case of war between the U.S. and the U.S.S.R. they would be arrested and detained as were the Japanese-Americans during the Second World War. They state that the Russian-Americans are prepared to join the Captive Nations in a struggle agains Communism and want Russia to be regarded as a captive nation. There is, however, virtually no chance of the latter since generally Russia is regarded as an aggressor nation and not as a captive nation.

Below the *Byelorussian Times* reprints items from the "Ethnic Plank" which would be of greatest interest to our readers:

United States and the World

There has seldom been in the history of the man species an era so bafflingly turbulent, so fraught with perilous possibilities. It is no passage from the truth that we stand on the brink of catastrophe – a terrible event which will in a trice take man back to his Dark Ages – simply because there exist in this world the forces of new Ghengis Khan – while the free world lacks that leadership that will lead us safely through this Valley of Death.

While it is true that a leadership crisis plagues today most nations of the world – where are the Titans of yesteryear? – our nation has perhaps more than all others suffered from the mediocre leader ship that assumed its Reins of State some four years ago. Because America is the leader of the free concert of nations of the world, the leadership crisis in Washington has been felt sharply almost universally.

Mr. Carter has been the architect of succeeding blunders which have left his constituency and the peoples of the world incredulous and speechless. Clearly, the President has shown that he is simply not capable of administering the affairs of the nation, not to speak of serving as the titular head of the Free World. He must be replaced, not by the alternate choice presented the nation by the Democratic Party – a thing which might become a greater tragedy than what we have today – but by a Republican who can bring to the office of the President a fresh new approach, based on the time honored principles of American Republicanism, to the problems facing us; who can initiate sensible frugality in Government; who can impart in Americans a confidence that at long last there sits a leader in Washington; who can reassure our Allies, by his deeds and actions, that America can indeed and will lead them in the grim struggle both to remain free and to scotch all further encroachments on freemen; who can in fact reintroduce to Government those principles which have always served this nation in moments when leadership and courage is needed.

To this end we offer this Ethnic Plank for the 1980 Republican Party Platform.

Afghanistan

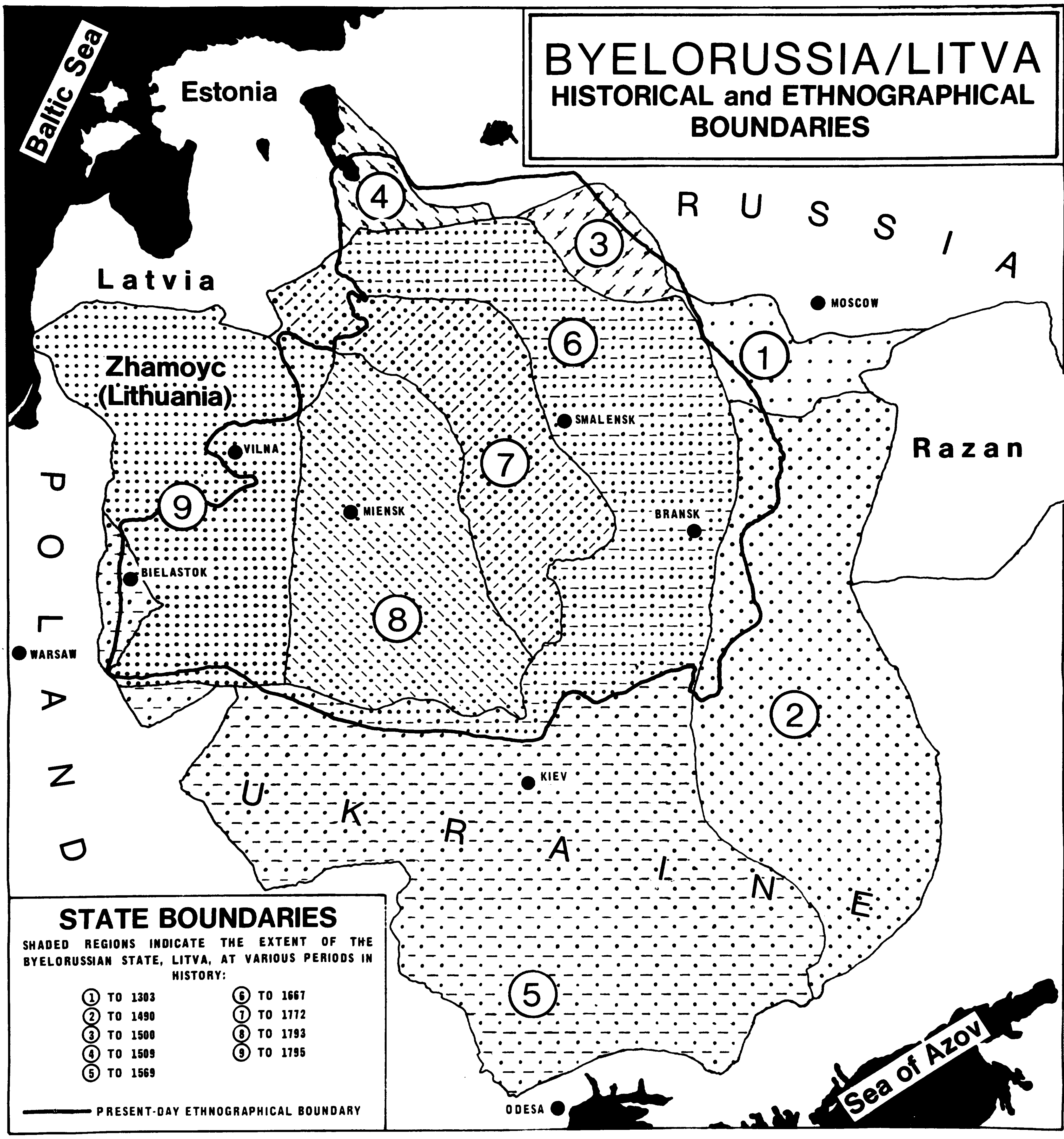
It is not enough to suggest that in all possibility there might never have been a Soviet invasion of Afghanistan if the aggressor had not been emboldened to strike towards the long-cherished warm water ports and the oil of the south had we had moved decisively in the Iranian affair.

The Afghani-Soviet war still rages in Afghanistan, an unequal war being fought stubbornly by the outnumbered and outgunned Afghan minutemen – and this Convention rises to pay admiring tribute to those doughty Afghan patriots who, perched in their great aeries and deep within their alluvial valleys, among their beloved rocks and rills and fluted hills, are fighting for their country with little meaningful support from anywhere, showing the Soviet that perhaps those halcyon days when it could without temerity triumphantly spill over its borders to place its heavy yoke on a smaller neighbor may be approaching an end – that no longer can a patriotic people await the doubful intervention of a West drunk with detente and timid of the Soviet.

We call on the Administration to start responding in manifest fashion to the threat to world peace and security represented by the naked Soviet invasion of peaceful Afghanistan. The needed tools of Afghani resistance to the Red Army

(continued on page 7)

From pages of Byelorussian history...

ETHNOGRAPHICAL BOUNDARIES

Ethnographical boundaries are those which encompass the great majority of the nation's population and represent a region where the people have preserved their particular and unique characteristics and where they are entitled to self-government even if in the past they had no sovereign state of their own. Examples of such stateless nations obtaining political independence for the first time are the three Baltic states of Latvia, Estonia and Zhamoyc (Soviet Lithuania) which proved themselves competent to govern during the period between the two World Wars.

HISTORICAL BOUNDARIES

Historical boundaries are simply the boundaries of the sovereign state at a specific time in its history and include all territories belonging to that state. Imperialistic states claim as their own territories of other conquered nations which happen to belong to or have belonged in the past to that state. Byelorussia on the other hand, being a non-imperialistic nation does not claim any ethnographically non - Byelorussian territory which once belonged and was part of the Byelorussian historical state, Litva. The discussion of territories belonging to Byelorussia as, for example, Ukraine or Zhamoyc, at the present time has only academic significance and our main interest is in those historical territories which coincide with the Byelorussian ethnographical territories.

EXPANSION OF LITVA

The following is a chronology of some of the major events relevant to the expansion of Litva:

(1) 1230 – King Ringolt establishes the Kingdom of Litva,
(2) 1242 – Aukshtaitinia annexed (Aukshtaitinia is a minor part of Soviet Lithuania),
(3) 1316-1341 – Great Pskou annexed. See region No.4 on the above map.
(4) Middle of the 14-th century – Ukraine annexed.
(5) End of the 14-th century – shores of the Black Sea annexed.
(6) 1396-7 – Grand Duchy of Razan annexed.
(7) 1411 – Zhamoyc annexed (the major part of Soviet Lithuania).

DECLINE OF LITVA

As a result of major wars with the Turkish Empire and Moscow, at the end of the 15-th century and the beginning of the 16-th century Litva lost considerable territory. First the northern shores of the Black Sea were lost to Turkey. Moscow succeeded in subjugating parts of the northern and eastern frontiers: Razan in 1483, region No.2 (see map) in 1490, region No.3 in 1500 and region No.4 in 1509.

After a period of unesy peace periodic wars erupted with Moscow, Sweden and Denmark. Poland took advantage of Litva's weakened and preoccupied condition and in 1569 succeeded in annexing Ukraine and

(continued on page 3)

CAPTIVE NATIONS WEEK 1980

CAPTIVE NATIONS WEEK, 1980

By the President of the United States of America

A Proclamation

Twenty one years ago, by a joint resolution approved July 17, 1959 (73 Stat. 212), the Eighty-Sixth Congress authorized and requested the President to proclaim the third week in July as Captive Nations Week.

Throughout our history we Americans have held the deep conviction that liberty and independence are among mankind's inalienable rights. Our ideal has remained that of our founding fathers: governments derive their legitimacy from the consent of the peoples they govern. Soviet aggression against Afghanistan is the latest stark reminder that this ideal is not universally respected.

Mindful of our heritage and our principles, let us take this week to salute the men and women everywhere who are devoted to the cause of liberty and the pursuit of human rights in their native lands.

NOW THEREFORE, I, JIMMY CARTER, President of the United States of America, do hereby designate the week beginning on July 13, 1980, as Captive Nations Week.

I invite the people of the United States to observe this week with appropriate ceremonies and activities and to reaffirm their dedication to the ideals that unite us and inspire others.

IN WITNESS WHEREOF, I have hereunto set my hand this nineteenth day of May, in the year of our Lord nineteen hundred and eighty, and of the Independence of the United States of America the two hundred and fourth.

Jimmy Carter

ANTI-IMPERIALIST RESOLUTION ADOPTED BY THE CAPTIVE NATIONS RALLY IN NEW YORK

AFGHAN FREEDOM FIGHTERS HAILED

The text of the resolution:

We, the participants of the 22-nd Captive Nations Week observance gathered at the Statue of Liberty in New York City on July 20, 1980, wish to define clearly the double-edged problem facing the restoration of freedom in the Captive Nations:

(1) Hostile and inhuman Communist ideology which has assumed an international face and which, as a threat to humanity, is just over 60 years old.

(2) Political bondage imposed by the expanding Russian state in its attempts to build a Russian empire. We point out that the Russian imperial aspirations stem from the traditional Russian imperialism and colonialism quite apart from the Communist ideology. Both the Czarist and the Soviet Russian regimes are guilty of imposing this bondage which today is felt most acutely by those nations which find themselves within the borders of that Russian empire – the Soviet Union, its close neighbors and satellites.

The latest example of Russian imperial expansion is the invasion of Afghanistan. The Afghani-Soviet war still rages – an unequal war being fought stubbornly by the outnumbered and outgunned Afghan nimutemen – and this assembly rises to pay admiring tribute to those doughty Afghan patriots who, perched in their great aeries and deep within their alluvial valleys, among their beloved rocks and rills and fluted hills, are fighting for their country with little meaningful support from anywhere else, showing Russia that perhaps those golden days when it could without temerity triumphantly spill over its borders may be approaching an end – that no longer can a patriotic people await the doubtful intervention of the West drunk with detente and timid of the Russian empire – the Soviet Union.

We, as members of the Captive Nations support the establishment of a democratic Russian national state within its ethnographical borders and appreciate the help of those Russian nationals who are realists and see the need for Russia to live in peace with its free neighbors.

On the other hand, we strongly condemn the pathetic struggle of the refugee remnants of the old Czarist autocracy, supported by the myopic members of the Russian community in the free world, to restore the pre-Communist Russian regime which would, in effect, be merely a continuation of the Russian empire and would provide no freedom for the Captive Nations – and, it is nothing other than a hypocrisy for these Russian big-nation chauvinists to conduct their pro-imperialist rallies under the guise of anti-Communism and a smokescreen of pro-Americanism especially at the foot of the Statue of Liberty which symbolizes liberty and freedom for all.

At the Statue of Liberty...

On July 20, 1980, the 22-nd Annual Captive Nations Week Observance and a Rally were held at the Statue of Liberty in New York City. They were sponsored by the Americans to Free Captive Nations (ATFCN), Inc. and supported by the American Friends of ABN (Anti-Bolshevik Nations).

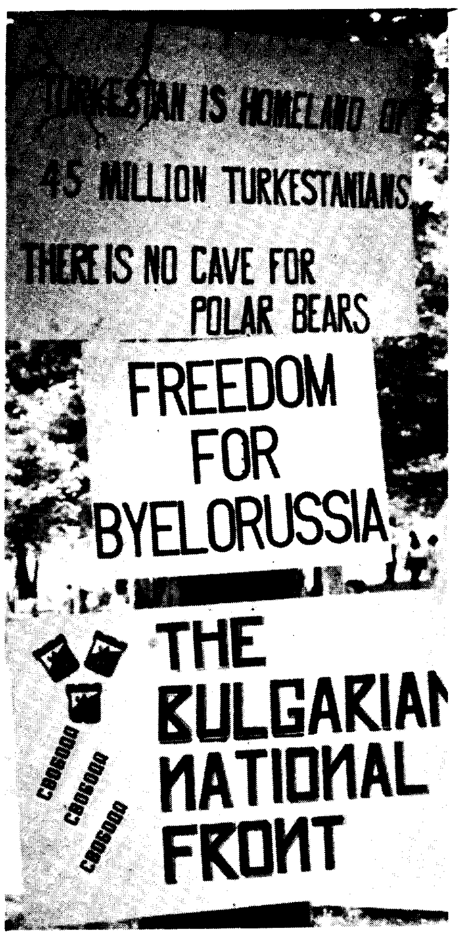
The program included the reading of the Captive Nations Week Proclamations by President Jimmy Carter, Mayor Edward Koch of New York City and the Governors of New York and New Jersey, addresses by the leaders of various Captive Nations and their friends.

For the first time, the new captive nation of Afghanistan was represented by a large delegation which included two speakers: (1) the son of His Majesty King Hassan I of Afghanistan and (2) Dr. Bashir Zikria of the Afghan Freedom Fighters.

From among the many speeches the following notable points emerged:

(a) Whether the U.S. realizes it or not, the liberation movements within the Captive Nations such as Byelorussia, Ukraina, Georgia, etc., represent the free world's first line of defense against the Russian empire and the U.S. must learn how to use them to its own advantage and for its own safety.

(b) The U.S. government should recognize the provisional Afghan government in exile, receive its ambassador and render military assistance to the Afghan freedom fighters.

A group of placards at the Captive Nations Week Rally on the Liberty Island in New York

(c) Russia is the aggressor responsible for the enslavement of the captive nations and the fact that at present time the Russian government subscribes to the Communist ideology is irrelevant since that aggression stems from Russian historical and national forces not related to ideology.

An anti-imperialist resolution was proposed by Dr. R. Horoshko, secretary of the ATFCN, and was adopted unanimously (see text on this page).

Later, the participants marched to the Statue of Liberty and placed a wreath at the foot of the Statue honoring the freedom fighters engaged in the struggle of liberation of the captive nations.

ВАРТА ВЫПІСАЦЬ

Рэдакцыя газэты „Беларускі ЧАС" радзіць сваім чытачам выпісаць журнал „Факты й Мысьлі" на расейскай мове каторы выступае супраць расейскіх манархістаў і ймпэрыялістаў, дамагаецца дэмакратычнай Расейскай дзяржавы ў сваіх этнаграфічных межах і свабоды для паняволеных народаў. Адрас рэдакцыі:
Russian Problems
154/156 Broome St., apt. 6c
New York, N.Y. 10002
Падпіска 5.50 даляраў на год.

On Origins of Litva

(continued from page 1)

denationalized Slavs who were forced out of Scandinavia for religious and other reasons. In Litva they had no difficulty in adopting the Slavic language of their brothers, but kept their Scandinavian names.

Mr. Mankouski points out that the names of the two principal Scandinavian pagan gods, Odin and Thor are both Slavic. Odin is a Slavic word meaning "the only", "single", thus the main god. In old Slavic Odin is spelled единъ. Thor is a transliteration of the Slavic word тур which is a name of a mighty animal that lived in the forests at that time and whom the Slavs regarded as a god.

Furtheremore, according to Mr. Mankouski the name Litva is derived from an old Slavic word "selitva" meaning settlement. (In modern Byelorussian this word is селішча.) It is easy to see how the denationalized Slavs from Scandinavia, who were not thoroughly familiar with the Slavic language, could have missused this word by separating it into two parts "se-litva" which means "this is litva" and then completely dropping the first part leaving only "Litva".

FROM PAGES OF BYELORUSSIAN HISTORY

(continued from page 2)

parts of western Byelorussia (region No.5 on the map).

During the ensuing century Byelorussian ethnographical territory remained largely intact and accounted almost exclusively for the territory of Litva.

However, as Moscow grew stronger, it began to expand again and in 1667 subjugated a considerable part of ethnographical Byelorussia, (region No.6 on the map). A little more than a century later, as a result of three successive wars from 1772 to 1795 Moscow annexed the remainder of Litva (Byelorussia) and in the end took Poland.

16-я СЭСІЯ РАДЫ БНР

У лістападзе 1979 году адбылася 16-я Сэсія Рады Беларускае Народнае Рэспублікі (БНР) ў Ню Ерку на якой былі выбраныя новыя сябры Рады БНР на мейсца тых кадэнцыя каторых ужо скончылася. Была разгледжана міжнародная сытуацыя й былі выказаны пажаданьні каб Беларусы бралі больш актыўны ўдзел у міжнародным палітычным жыцьці.

LIBERTY PARK FESTIVAL

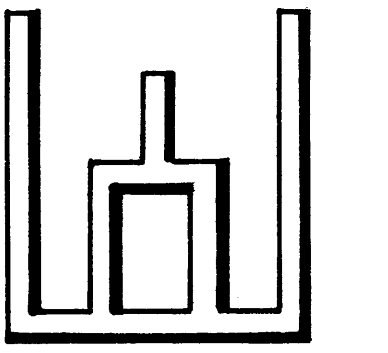
The Governor's Ethnic Advisory Council of the State of New Jersey announced that the 1980 Liberty Park Festival will be held on September 13 and 14 at the Liberty Park in Jersey City.

The Festival brings together over 50 ethnic groups for craft displays and food booths and is free to the general public. Live performances of ethnic music and dance will take place from noon to 6:00 p.m. each day. Other performances will occur on the Circle Line, Liberty and Ellis Islands.

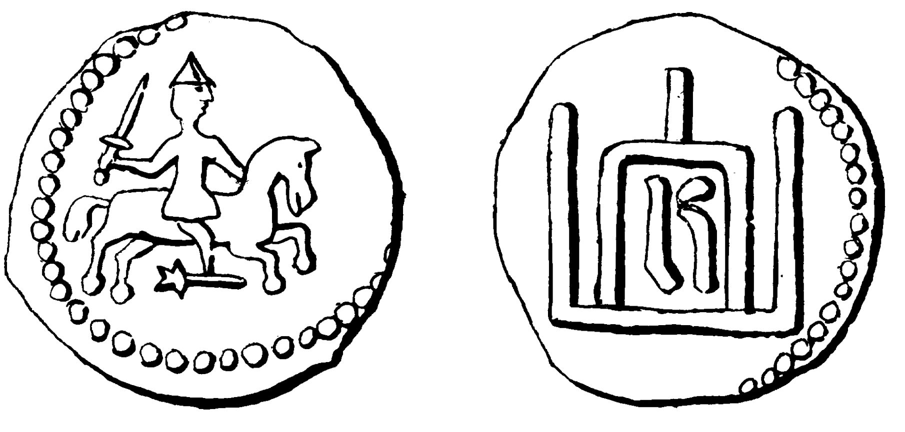
П А Г О Н Я

Эмблемы Вялікага Княства Літоўскага

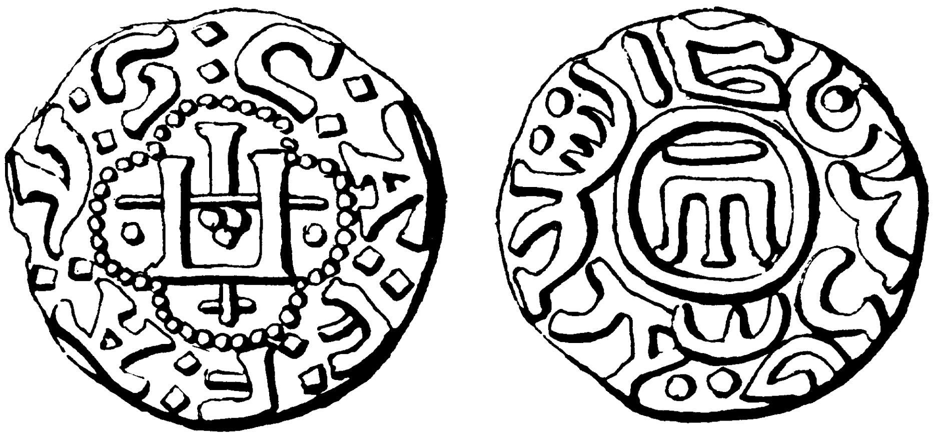
Вялікае Княства Літоўскае (ВКЛ) мела дзьве дзяржаўные эмблемы: *Пагоню* й *Стаўбы*. Эмблема *Стаўбоў* (рыс.1) звычайна малюецца сярэбраным колярам на чырвоным фоне й найчасьцей карысталася на манэтах[1] ВКЛ. (рыс.2). Яшчэ адзін прыклад *Стаўбоў* і *Пагоні* можна знайсьці на старым рысунку знойдзеным беларускім гісторыкам Хведарам Нарбутам які друкаваўся ў 23-м нумары газэты „ЧАС". Ад часу Жыгімонта Аўгуста (1529–1572) *Стаўбы* паволі адыходзяць ад ужытку й застаюцца толькі на некаторых пячацях. У 16-м стагодзьдзі нова-прыняты Статут ВКЛ апісывае *Пагоню* й пацьвярджае яе як дзяржаўную эмблему ВКЛ.

Рыс.1. Стаўбы, *старая эмблема Вялікага Княства Літоўскага*

Рыс.2а

Рыс.2б
Манэты Вялікага Княства Літоўскага

Пячаць князя полацкага на Хартыі догавару паміж Полацкам і Рыгай паказвае *Пагоню.*

Пячаць Вітаўта на Хартыі з 1390 году таксама паказвае *Пагоню*[1] й мае надпісь: S. WITOLDI DUCIS LITVANIAE ET DOMINI GRODNI.

Цікавая пячаць Вітаўта з 1404 году (рыс.4) на якой спалучаны гэрбы правінцыяў на сёньняшні час ужо няведамых[1]. Цяжка таксама адшыфраваць надпіс: S. Allexandri: alias Wytowdi.. Dei Gracia Ducis Lythwaniae, haeredis Ruteniae dominique. Hicensis. Што значыць Hicensis? Köhne[1] думае што замест Hicensis павінна быць Plocensis.

На Хартыі 1423 году бачым пячаць рыцара (Вітаўта?) едучага на кані з мячом у правай руцэ. Левай рукою ён трымае шчыт на якім замест крыжа знаходзяцца *Стаўбы* (рыс.5). На пячаці надпісь[1]: SI ALLEXANDRI ALS WETOWDI:DUCIS LITUANIAE (Sigillum Alexandri alias Wetowdi Dei Gratia Magni Ducis Lithuaniae). Гэтая пячаць падобная да пячаці канстантынопальскага князя Бадуіна з пачатку 13-га веку (рыс.6).

Пагоня між іншых народаў

У старой гэральдыцы – апрача Фляндрыі, Саксоніі й Ганоўра – конь зьявішча рэдкае. Рыцар на кані ўвайшоў у гэральдыку з пячацяў і

(працяг на 5-й бачынцы)

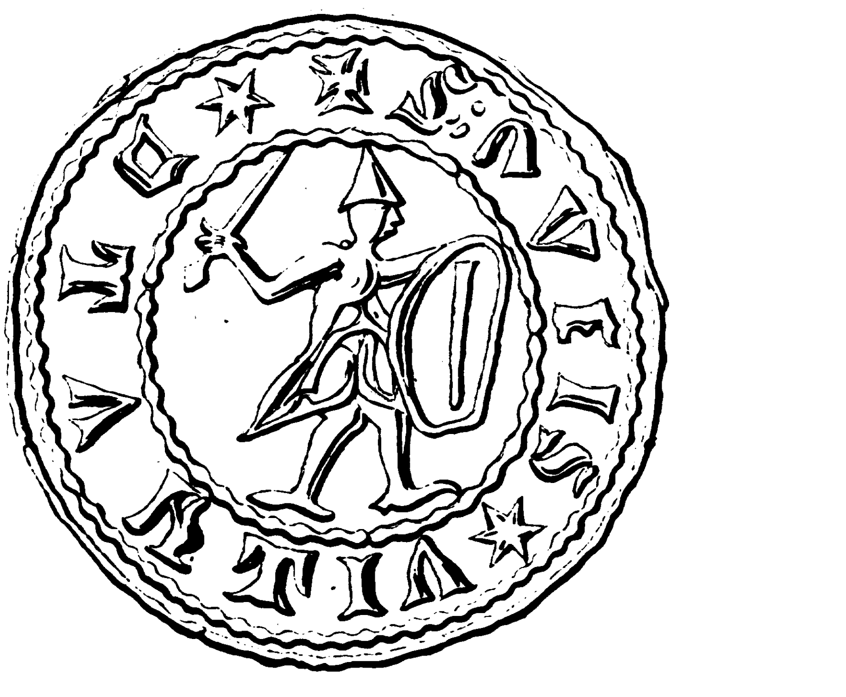
Пагоня

Афіцфйны выгляд *Пагоні* такі: На чырвоным фоне сярэбраны рыцар сядзіць на кані які імчыцца ў кірунку геаграфічнага захаду. Конь пакрыты залатой збруяй. Правай рукой рыцар трымае падняты меч а левай шчыт на якім, на сінім фоне, залаты Патрыярхальны (Ярылаўскі) крыж[1]

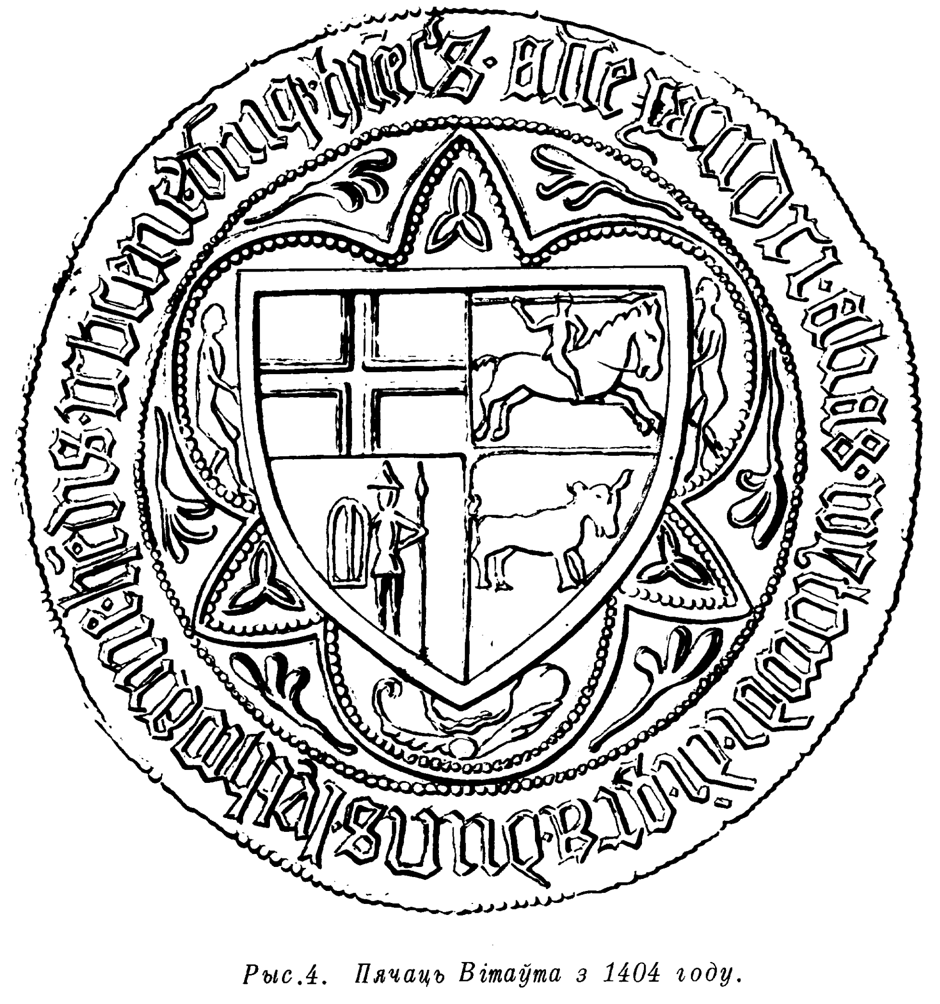
Слова *Пагоня* беларускае. Яно значыць змабілізаваць групу людзей каб ударыць нечакана й хутка на ворага. Самыя старыя спэцымэны *Пагоні* якія захаваліся да нашых дзён, паходзяць з усходняй Беларусі – дакладна з княстваў Полацкага й Смаленскага. Іпацеўская Хроніка[2] падае, што *Пагоня* была прынята ў 1292–1316 гадох Вялікім Князям Вісеням і, што ўжо тады мела такі самы назоў як Сёньня: *Пагоня.*

Самыя старыя пячаткі з *Пагоняй* знаходзім на Хартыі данай мяшчанам гораду Рыгі смаленскім князям Аляксандрам у 1297 годзе[3]. У той час смаленскае княства знаходзілася толькі ў сувязі з Літвою.

Пячаці Кэйстута (сына Гэдыміна) і Вітаўта-Аляксандра (сына Кэйстута) паказваюць рыцара пяхатою[1]. Пячаць Вітаўта (рыс.3) таксама паказвае рыцара пяхатою але з паднятым мячом у правай руцэ. Надпісь на пячаці па лаціне[1]: S. DUCIS VITAVTO.

Рыс.3. Пячаць Вялікага Князя Вітаўта падпісана: S. DUCIS VITAVTO

Рыс.4. Пячаць Вітаўта з 1404 году.

Рыс.5. Пячаць Вітаўта на Хартыі 1423 году. Бачым эмблему Стаўбоў *на шчыце ў рыцара.*

ПАГОНЯ
(працяг з 4-й бачынкі)

Рыс.6. Пячаць канстантынопальскага князя Бадуіна на манэтах з 13-га веку.

харугвіяў даволі позна[4]. Аднак рыцар на кані ведамы ячшэ раней у сяньняшняй Баўгурыі й з 7–8 вякоў на камні з рунамі у Моебро ў Швэцыі[5] (рыс.7). Таксама йснуе

Рыс.7. „Пагоня" на камні з 7–8 веку знойдзена ў Моебро, Швэцыі.

легенда[1], што Сарматы якія пайшлі з Атылай і Гунамі ў Галію ўзялі вобраз *Пагоні* як памятку з бітвы якая адбылася ў 451 годзе ў Францыі й дзе Атылу разьбілі на так званых Катлаўнічых Палёх. З усяго гэтага можна было-б затрымаць толькі тое, што *Пагоня* магла быць запазычана з захаду й прывезена на ўсход да княстваў Полацкага й Смаленскага тымі самымі скандынаўскімі перасяленцамі якія ў бальшыні найбольш праўдападобна былі славянскім элемэнтам із Скандынавіі й якія пачалі дзяржаўнатворчы прасэс у Літве(Беларусі).

– М. Гаротны
16-III-1980

----

[1]) B. von Köhne, Zur Geschichte der Lit. Wappenbilder, dans:Mem. de la Soc. d'Arch. et de Numismatique de St. Petersbourg, 1847.
[2]) Ioat'jevskaja Chronika, Sanct Petersbourg, 1843, т.II, бач.345.
[3]) Ластоўсі, Гісторыя кнігі, Каўнас, 1926, б.87.
[4]) Darivalut, G. & G. d'Hancourt, Le Blason. б.72–78.
[5]) Karl, Woerman, Geschichte der Kunst aller Zeiten und Völker, Bd.II, Leipzig, 1922, б.106, рыс.105.

ВЫПІСВАЙЦЕ Й ПАШЫРАЙЦЕ АНГЕЛЬСКА – БЕЛАРУСКУЮ ГАЗЭТУ
„БЕЛАРУСКІ ЧАС"

PAHONIA

The following is an English summary of an article on Pahonia appearing on page 4. Figure numbers refer to figures in that article.

Pahonia, a knight on a charging steed, is the state emblem of Litva and its use is officially recognized in the 16-th century legal code of Litva, the Litouski Statut. The earliest known specimens of Pahonia date from the 13-th century Grand Duchies of Polatsk and Smalensk. Already at that time Pahonia had the same name as it does today, namely Pahonia. The term Pahonia is of Byelorussian origin meaning pursuit or chase.

Prior to the reign of Zygmunt August (1529–1575) in addition to Pahonia another state emblem known as the Columnar Emblem (see fig.1) was in wide use and frequently appeared on the coins of Litva (fig.2).

Figures 3, 4 and 5 show Latin-inscribed seals of King Vitaut. The seal in fig.3 is inscribed: S. DUCIS VITAVTO. Fig.4 shows a 1404 seal, an amalgamation of no longer identifiable provincial seals, with the inscription: S. ALEXANDRI: ALIAS WYTOWDI DEI GRATIA DUCIS LYTWANIAE, HEAREDIS RUTENIAE DOMINIQUE. HICENSIS. Fig.5 depicts a knight on a horse (probably King Vitaut) holding a sword in his right hand and a shield in the left hand. It is interesting to note that the knight's shield is adorned with the Columnar Emblem of Litva instead of the cross as in the Pahonia. The inscription reads: ALS WETOWDI: DUCIS LITUANIAE (Sigillum Alexandri Alias Wetowdi Di Dei Gratia Magni Ducis Lithuaniae). Another interesting observation is the similarity which exists between King Vitaut's seal in fig.5 and the engraving on the Byzantine coins from the years 1171–1206 depicting emperor Baudounin (fig.6).

In other cultures a knight on a horse, as in Pahonia, occurs only rarely. Nevertheless such an emblem is known to have existed in the 7–8 centuries in what today is Bulgaria. A stone with "Pahonia" and Runic writing was found in Möjebrö, Upland in Sweden (fig.7). Runic writing is the ancient form of writing used by Europeans and Scandinavians during the early centuries of our era.

There is also a legend that after Atila's defeat in France in 451, some of his followers carried images of Pahonia as souvenirs of the battle.

Even though origins of Pahonia are obscure, it is quite certain that Pahonia, as a symbol of state, is as old as the Kingdom of Litva and that it was probably first used by the Byelorussian principalities (Grand Duchies) of Polatsk and Smalensk. It is possible that Pahonia was brought to Polatsk and Smalensk by those Slavic settlers who migrated from Scandinavia and initiated the development of the Kingdom of Litva.

Ад РЭДАКЦЫІ

Прадаецца камплект газэтаў „Беларускі ЧАС", нумары 1–22 уключаючыя першыя 4 тамы. Цана 33 амэрыканскія даляры. Пераплёт і лятунская перасылка каштуюць дадаткова. Просім зьвяртацца ў гэтай справе да рэдакцыі.

LETTERS TO THE EDITOR

ON BYELORUSSIAN INDEPENDENCE DAY

Dear Dr. R. Horoshko:

Please extend my greetings and best wishes to the Byelorussian-American community on the occasion of Byelorussian Independence Day.

After less than three years of bloody and bitter struggles, the newly-formed independent Byelorussian state again found itself subjugated to a more brutal tyranny than it had ever known before. Again, Byelorussian lands were laid waste and again the nation was forced to undergo unremitting Russification and repression of its own exalted history and traditions.

This nation must never lose sight of the cardinal fact that no nation is secure in its freedom, unless all nations are free. This nation must never turn its back on the Captive Nations, and must use all communication facilities at its disposal to remind the Byelorussian people behind the Iron Curtain that we understand and support their aspirations.

Together with the Byelorussian-American communities throughout this land, we join in respectful salute to the heroes of March 25th.

Sincerely,
RONALD REAGAN
March 21, 1980

ON BEHALF OF MICHAL KUKABAKA

Dear Dr. Horoshko:

I note that the latest edition of the *Byelorussian Times* featured a very moving appeal on behalf of Michal Kukabaka, who has been persecuted by the Soviet government because of his work for human rights.

I believe that those of us who live in a free land have an obligation to do all we can to help. Although relations between the United States and the Soviet Union are not good at the present time, I intend to raise the case of Michal Kukabaka with Soviet authorities at my earliest opportunity.

Sincerely,
CHARLES H. PERCY, U. S. Senator
April 14, 1980

IN MEMORY OF MIKOLA HOROSHKO

Dear Sir:

It is hard to believe that last February was the first anniversary of the passing of a respected member of our Byelorussian Community, Mikola Horoshko. He left his family and our community in deep sorrow. The family lost a dear husband and father and I would express my deepest sympathy for them but from the perspective of one year one begins to realize what a great loss the Byelorussian Community suffered when Mikola Horoshko left us for perhaps a better life. Indeed, it is only from the perspective of time that one can fully appreciate his contribution to the Byelorussian cause and humanity. I knew him since my early formative years at home in Navahradak and I always admired him for his deep patriotism and love for the Byelorussian people.

In the West he tirelessly worked all these years for the Byelorussian cause to obtain the western world's recognition of Byelorussian history, the Byelorussian people, the Byelorussian name and Byelorussian rights for an independent life. He spared no effort in organizing Byelorussian emigrés into a strong organization conscious of its goals. In brief, he showed all the qualities of a great leader and should be remembered forever as such.

This newspaper, the *Byelorussian Times*, is a living monument to his memory. This type of newspaper was long awaited and is especially very much appreciated by our new generation which is educated in the English language and at times has difficulty in properly understanding Byelorussian expressions. The *Times* also is important in that the whole English-speaking world can find information about Byelorussian views.

Also, please accept my small contribution along with my appeal to all Byelorussians to support the *Byelorussian Times* morally and financially in memory of its founder, Mikola Horoshko.

With deep respect,
B. D. RAGULA, M.D.
March 31, 1980

ON ANNIVERSARY OF DR. BARYS RAGULA

Dear Sir:

Thank you for giving me the opportunity of expressing my sincere thanks to all Byelorussians from Detroit who made the commemoration of the 60-th anniversary of my life a truly memorable and joyous event. I shall not mention any names because I am certain that everyone contributed to that event. Personally I do not believe that reaching the 60-th birthdate in one's life is a profound achievement, although it is an important milestone and the years that follow are a bonus which should be properly utilized and thoroughly enjoyed.

I also wish to thank all my friends and organizations from Toronto and New York for their kind words and congratulations and I assure them that I shall try to follow their suggestions as much as possible.

It is indeed a great priviledge to be a member of such a closely knit community which is united in pursuing our common cause of attaining freedom for Byelorussia from Communist oppression.

Sincerely yours,
BARYS and LUDMILA RAGULA
March 31, 1980

'LETTER TO A RUSSIAN FRIEND'

A "SAMIZDAT" PUBLICATION FROM SOVIET-OCCUPIED BYELORUSSIA

Over the past several years a number of Soviet clandestine publications or "Samizdat" as they are sometimes called, have come to the attention of western readers. Most of these are written by Soviet dissidents who protest the lack of human rights within the USSR and its non-observance of the Helsinki Agreements. It is rare, however, to find a "Samizdat" publication which protests against the lack of political and national rights of the captive nations. A "Letter to a Russian Friend" is just such a publication. It is written by a Byelorussian who loves his country and has a profound knowledge of its history and culture. The "Letter" is written in a form of a reply to a "Russian Friend" who questiones the ability of the Byelorussian language to survive. The "Letter" was published last year by the Association of Byelorussians in Great Britain as a 64 page book printed in English and Russian. In order to acquaint our readers with the "Letter" we are re-printing a few excerpts:

Such is the Byelorussian nation — a nation which, as past and modern times have shown, is no slave and is not dumb. From the viewpoint of the Byelorussian nation the question you have posed does not exist, because it gives no sign of going dumb. The question arose not among Byelorussians, but quite apart from their historical growth and in spite of it.

It has been raised by those who look on Byelorussians more or less as a carpenter looks at an unplaned plank of wood with the aim of planing it down to the smoothness that a woodworker thinks correct.

First the Polish king tried to plane my nation down to a shiny catholicized petty nobleman. Then the Muscovite tsar, a fellow Orthodox, came to correct the efforts of his Polish colleague and "doctored" the wounded Byelorussian organism by trying to breathe into it the great-power spirit of a "real" Great Russian. It is paradoxial that these dilligent efforts were made by "Great Russians" with a considerable admixture of Germanic blood. We cannot know whether this Prussian style doctoring would have ended in the extermination of the Byelorussians' living spirit, if history had not been mean with time for the Russian emperor's veterinary experiments by cutting short the life of the double-headed eagle. It is conceivable that, if history had not been in a hurry, there would have been one language less on our planet of 2700 languages and that the "great and powerful one" would have been one dialect richer. I do not know if the Russian language would have gained by this, since excessive dialect overloading is hardly of benefit even to the most powerful languages, but human culture as a whole would have been the poorer.

The Polish king's efforts lasted for 300-odd years, the Russian tsar's for 150 years. For almost 500 years they tried, each in his own fashion, to make my nation into something "real" after it had been abandoned and betrayed by its upper and middle strata. They did not succeed. The Byelorussian nation remained what it was, faithful to its predetermined purpose, but it emerged spiritually broken from its long subjection to inquisitorial experiments, virtually without writers, historians, philosophers, artists and composers of its own.

For 400 years it was allowed to give birth to Kosciuszkos, Mickiewiczes and Dostoevskys on behalf of its more powerful neighbors. It was not, however, permitted to pass on to its children its own language and, through language, the spirit and wisdom of the nation. Children grew up oblivious of who their parents were; generations arose that could no longer remember their name and origin. Byelorussians came to have serious doubts about their own identity and thus became an ethnographical oddity virtually in the middle of Europe — a peasant people calling themselves the "locals".

A considerable "measure of perfection" must have originally been imparted to this nation if it could shake itself out of its spiritual slumber and oblivion just at the time when it seemed that history had already completed its nominal roll of nations and states in this part of the globe.

Buhashevich, Kupala, Kolas, Bahdanovich, Tsyotka, the Lutskievich brothers ...from the very deapths of Byelorussia there arose people who attempted to express, albeit not all of them equally truthfully and successfully, their nation's idea that lay hidden deep under homespun rags. And it was with the rebirth of Byelorussian language that they commenced their great and difficult task.

Four centuries earlier this language had been heard in the palaces of Litvanian (Byelorussian) chancellors and magnates, it was used for the writing of the Litvanian Statute, the most outstanding piece of legislation of the time, the genius of Frantsysk Skaryna used it to present to the Byelorussian people and all the eastern Slavs the first translation of the Bible, thereby assisting the "education of the simple Rus people" (not to be confused with Russians — author) and "for the better understanding of the people of the Commonwealth".

The language that had made so much impact in Renaissance times found itself (by an irony of geopolitics and geoculture) driven out of the streets and crossroads of public culture and politics and restricted to smoke-filled peasant hovels. In its own house the language was reduced to the status of an ugly duckling. As history quickened its pace, the language was left quite untouched by discoveries and creations in science and art, by upheavals in industry and technology, by political revolutions — all the things with which other European languages were in contact with as they developed and perfected themselves (and cluttered themselves as well).

The Byelorussian language rising its tortured but still lively voice at the turn of the last century reminds one somehow of a shy, timid Cinderella who has decided to go to the ball, but with this difference: the first zealots of the Byelorussian cause had neither the magic of the kind fairy nor the power of the prince at their disposal, as they accompanied their "peasant tongue" out into the world. The Byelorussian Ciderella was faced with the difficult task of dissuading an arrogant and self-assured public that what lay behind her simple appearance was not mere simplicity, but something more significant and no less noble, and that her ability to create words had little in common with the usual labels pinned on them: "trapka", "paradak". However great and obvious the achievements on this thorny path have been, the process of Byelorussian rebirth is far from completed; the epigraph to my letter is evidence of this.

"Do not abandon your language, so that you yourselves do not die." This was the mandate with which Byelorussians entered the twentieth century, as they sought to catch up with the achievements of epochs that had passed them by and and to meet the demands of a new age. The achievements of the time were on a grand scale and covered many different fields; their durable results cannot be considered separately from the Byelorussian language. The language already possessed many life-giving currents; to these were added several other qualities enabling it to keep "in step with the age", and to raise its by now far from peasant people to the level of the modern world.

Judge for yourselves. In 1906 the first newspapers in Byelorussian, "Our Fate" and "Our Cornfield", were published by the efforts of Byelorussian intellectuals from petty nobility. The papers were met with some degree of hostility by the russophile and polonophile public as being far-fetched and unnatural. 70 years later a representative of the United Nations accepted with thanks the twelve volumes of the Byelorussian Soviet Encyclopedia for the library of his organization. English has recently joined ranks of those languages of the USSR and other countries which have for a long time been assimilating the best of Byelorussian literary creation. Walter May, translator of the anthology "Byelorussian Poetry" has tried to transmit to the English reader "the beauty and musicality of the Byelorussian language, its sincerity and strength, to reveal the source of the nation's bravery and their unshakable faith in a better future, everything that (he) has come to love in Byelorussian poetry and in the Byelorussians." By gracious permission of the Soviet space industry "my language" has ascended into the cosmos in the works of Yakub Kolas as spoken by Pyotr Klimuk and heard by the second inhabitant of the space ship, our Russian brother Sevastyanov.

In short the message of Matsey Burachok, father of the Byelorussian renaissance, has not been forgotten. The Byelorussian language lives and grows, and with it the people of Byelorussia. If anyone thinks that this is a development in the direction of extinction, then the Byelorussians are least of all to blame for this error.

I repeat: the question with which this letter opened expresses neither the interests nor the will of the Byelorussian people. But it does voice a peculiar attitude towards Byelorussians from outside. This has been going on for a long time. You have seen that this fateful view "from outside" has not always been able to discern what is best or worst for Byelorussians. The reason for their having been for so long the object of outside interests and policies now appear to have disappeared without trace; after all, we have acquired both our own statehood and the recognition of other nations. Yet the status of our language does not cease to arouse questions and bewilderment.

Why does this happen? Why even now do Byelorussians have to expend much effort in clearing obstructions and obstacles from the path of their language's development? Why has history, having

(continued on page 7)

The Byelorussian Times
ЧАС
Двумоўны беларускі часопіс у З.Ш.А.
USPS 345–170
9–06 Parsons Blvd.
Flushing, N.Y. 11357
U.S.A.
A Byelorussian Newspaper
Published bimonthly in January, March, May, July, September and November.
Dr. Roger Horoshko, Publisher
Annual Subscription
$6 in U.S. currency
$9 Canadian, £6 English
Postmaster:
Send address changes to the
BYELORUSSIAN TIMES
Box 141, Whitestone, N.Y. 11357
Second Class Postage Paid at Flushing, N.Y. 11355
„ЧАС"
Двумоўная
беларуская газэта
Выходзіць 6 разоў на год у студзені, сакавіку, травені, ліпені, верасьні й лістападзе.
Др. Р. Гарошка, Выдавец
Гадавая Падпіска
6 амэрыканскіх даляраў
9 канадыйскіх даляраў
6 ангельскіх фунтаў

УВАГА!
1) Рэдакцыя не прынімае да друку ананімных артыкулаў.
2) Артыкулы прынятыя да друку падлягаюць скарачэньню й карэкце.

ФЭСТ У ЖЫРОВІЦАХ

Слонімскі

Лаўра Ўсьпенскага Манастыра ў Жыровіцах

Паводле вестак з Беларусі ёсьць пэўныя довады, што фэст у Жыровіцах, 20 траўня 1979 г., ў Лаўры Ўсьпенскага Манастыра быў найбольш людным пасьля Другое Сусьветнае вайны.

Прыехалі паломнікі з усёй Беларусі ўключаючы Беласточчыну й Вільню й з Украіны, каб пакланіцца Цудатворнаму Вобразу Божае Маці, які знаходзіцца ў гэтым манастыры больш за 500 гадоў. Маскоўская Патрыярхія прыслала сваіх прадстаўнікоў у большым ліку як у мінулыя гады.

Жыровіцкі Манастыр існуе ад 1470 году й будзем верыць, што Цудатворны Вобраз Божае Маці ўтрымае наш народ у сваёй рэлігіі а маскоўская русыфікацыя ня здолее змусіць яго забыцца свае роднае мовы й захавае яго на будучыя стагодзьдзі. Наш паэт пісаў:

Беларусь, твой народ дачакаецца
Залацістага яснага дня,
Паглядзі, як усход разгараецца,
Колькі ў хмарах залётных агня...

NRHG Convention

(continued from page 1)

must be provided to the patriotic forces to allow them to continue this fight and to signal the peoples of the world that the world will no longer tolerate Soviet expansionism. Soviet overtures proposing "deals" with the United States under which the Soviet perportedly will withdraw its troops (but not its carpetbaggers) from Afghanistan are of course tinsel attempts to isolate completely Afghanistan from the Western world and thus make the process of absorption of that country into the Soviet sphere that much easier.

We hail Afghani minuteman. He is today fighting for freedom, for God and country, for principle, while the world that is free continues to talk about those virtues...

Neverending Genocide

This Council requests our Government and the Secretary General of the United Nations to inquire searchingly into crimes committed in the past by the leadership of the Soviet Union. The crime of genocide is even today being committed under Soviet auspices in Afghanistan, Cambodia, Vietnam, Ethiopia, Latvia, Zhamoyc (Soviet Lithuania), Estonia, Ukraine, Bulgaria, Byelorussia and other areas now held by the Soviet. It is to be deplored that the Government of the United States has not ratified the United Nations International Convention on the Prevention and Punishment of Genocide which is a fair start towards the establishment of an international understanding which alone can discourage predatory nations from tearing asunder their neighboring peoples. United States acceptance of the Genocide Convention, we point out, on the authority of the Executive Committee of the American Bar Association, which once opposed the Convention, will not infringe on the cherished American principle of self-sovereignty, will not throw open our doors to foreign interference in our internal affairs.

The Sixty-second Anniversary

The present Tenth Annual Convention of the Council notes that the year 1980 represents the sixty-second anniversary of the declarations of independence of the FREE REPUBLICS of Armenia, Azerbaijan, Poland, Byelorussia (Litva), Cossackia (and its contiguity), Georgia, NorthCaucasus, Ukraine, Estonia, Latvia, Zhamoyc (Lithuania), Albania, Bulgaria, Russia, Serbia-Croatia-Slovenia in present Yugoslavia, and Hungary which, along with the Republic of the Idel-Ural, freed in 1917, the Democratic Republic of the Far East, Turkestan, Mongolia, Mainland China, Tibet, North Korea, Vietnam, Cambodia, Laos, East Germany, Cuba, Czechoslovakia and Rumania are in our day either outright captives of the Soviet Union or are components of the Soviet or Communist world.

This Council asks that our Republican Presidential aspirants remind the American public and our Government of the de facto and de jure claims of these nations to a return of their sovereign status and total independence. It should also be stressed that the American effort to reinstitute human rights behind the Communist curtains, although certainly heartening, is proving to be almost unproductive since the first postulate towards the establishment of human rights is the establishment of the right of any nation to self-determination and independence. Furtheremore, such re-emerging States must be given the right to demand reparations for damages done to the corporate state by the colonial power and to repudiate any and all treaties forced on such state.

"Detente" and Salt II

We hold that the policy of "detente" with the USSR is perilous to the security of the United States and all free peoples, that that policy simply places added padlocks on the cells of the captive states, and we urge our Republican nominee to initiate an exhaustive inquiry not only of the wisdom of hewing to "detente" in the face of the Soviet actions in Afghanistan and elsewhere, but also if we aught to continue to negotiate the Salt II treaty. Too many of our NATO allies and respected American figures have indicated a skepticism on Salt II, suggestng that such an agreement may be of greater service to the USSR than to the free world and the U.S. especially. We point out that to weaken our ability to defend ourselves and our Allies would be an invitation to a major war, and that both "detente" and Salt II seek to formulate an agreement that would restrict both sides from fabricating nuclear weapons. What then would happen to the American ability to maintain the peace of the world through strength if we were to abide by such an agreement and the Soviet were not, which is more than likely.

This Council therefore calls for the swift abandoment of the policy of "detente", for the United States to turn from accomodation to the practice of a vigorous diplomacy based on preserving America's security through the presence of a strong military force, and through the construction of a world of nations as free as the United States. And we call for the rejection of the Salt II treaty should there be any question at all that such an agreement will tend to give the Soviet Union any advantage at all over the ability of the free world to remain free, or if it will further submerge the captive and/or satellite states of the Communist sphere into deeper slavery.

The Helsinki Accords

On 11 November, the second of the follow-up meetings mandated by the Commission on Security and Cooperation in Europe, Final Act, commonly known as the Helsinki Agreement, will open in Madrid to review the Soviet and other national compliance with the Final Act which, of course, is aimed at improving the human rights in the various nations. We call on our American representatives to continue to stress the numerous violations of human rights in the Soviet empire and to remind the Soviet delegation that quite obviously there can be no amelioration of human rights under a tyranny, where the rights of all men are restricted or severely curtailed. When there is no political freedom in a state such as the Soviet Union, the nationalities, cultural and linguistic groups are denied their most basic human right — the right to live free.

We pay deep reverence to those brave members of the various Helsinki monitoring groups within the Soviet sphere who are either in prison or exile or otherwise, who are daily risking their lives in the service of freedom, truth and justice. Our Presidential nominee is asked to make the Helsinki Agreement a campaign issue geared to the creation of a widespread public demand that the Soviet allow its Helsinki monitoring groups to function freely, that Helsinki group representatives in prisons, exile or psychiatric wards be released, and that the captive nations be allowed to hold free elections to determine their own political destinies.

Radio Free Europe, Radio Liberty and Voice of America

We advocate that operations of Radio Free Europe and Radio Liberty be continued with governmental assistance and we urge the Voice of America to initiate broadcasts in the Byelorussian and Albanian languages.

Сьв. Літургія Раней Асьвячаных Дароў

Сьв. Рыгора Дваяслова ў перакладзе на беларускую мову. – Рэцэнзыя.

Апрача Пакаяннага Вялікага Канону Сьв. Андрэя Крыцкага, аб выданьні якога было зазначана ў Двумоўным Беларускім Часапісе „ЧАС", намесцы будзе зазначыць, што ў 1979 годзе Епархіяльная Ўправа Беларускае Аўтакефальнае Царквы, коштам сям'і Лук'янчыкаў, выдала яшчэ Сьвятую Літургію Раней Асьвячаных Дароў Сьв. Рыгора Дваяслова, Малебен на дзяржаўныя сьвята й Вячэрню ў Нядзелю Праваслаўя.

Пераклад гэтых Багаслужбаў на беларускую мову выканаў Уладыка Андрэй. Літургія Раній Асьвячаных Дороў адрожніваецца ад Літургіі Сьв. Васіля Вялікага й Сьв. Яна Залатавуснага тым, што ў часе яе службы ня правіцца Праскамідыя й ня бывае асьвячэньня Дароў.

Правіцца Літургія Раней Асьвячаных Дароў у Вялікі Пост у кожную сераду й пятніцу; на пятым тыдні Вялікага Посту, калі чытаецца Канон Андрэя Крыцкага, у панядзелак, аўторак і сераду Вялікага Тыдня; у панядзелак, аўторак і чацьвер 2-га, 3-га, 4-га, 5-га й 6-га Тыдня Вяліка га Посту, калі згодна царкоўнага ўставу належыць правіць гэтую Літургію.

Гэта магчыма першы пераклад на беларускую мову Сьв. Літургіі ў якой зьмешчана поўная пасьлядоўнасьць яе, і гэтым самым дае магчымасьць для тых, што яе правяць карыстацца без вышукваньня пабочнага матар'ялу.

Поўнага-ж перакладу пасьлядоўнасьці Вячэрні ў Нядзелю Праваслаўя, да гэтага часу ня было, бо навет у славянскай мове Вячэрня гэтая была друкаваная толькі ў унікальных трэбніках.

Як Вячэрня, так і Малебен у беларускай мове вельмі патрэбныя, бо зьмест у беларускай мове зразумелы для кожнага малельніка, больш прамаўляе да душы й паглыбляе малітоўны настрой, у тых, што лічаць Царкву Домам Божым.

Сьвятую Літургію, Пакаянны Канон Андрэя Крыцкага, яшчэ можна набыць замаўляючы па адрасу:
Eparchijalnaja Uprava BAPC
3517 West 25th Street
Cleveland, Ohio 44109

'Letter to a Russian friend'

(continued from page 6)

given them the necessary impetus, not shielded this impetus from the shackles of inertia and conservatism? As a result the cultural growth of Byelorussia is not free of influences that either lead it nowhere or even take it backwards.

Exhaustive answers to these questions are beyond my powers, however long this already protracted letter were to become. I am not at all certain whether such answers are possible these days. (I must remind you that we live in an age not only of brotherhood but also of informers. For this reason silence in the face of injustice stands in no less esteem than let us say, sacred Justice herself.).

Nevertheless I should like to draw your attention to one important aspect of the question which is perhaps capable of laying bare the nature of the question itself. To be precise: the remnants of the "Russian Cause" in... the sovereign socialist Byelorussian republic.

***

This is what "Witch Sabbath Mountain", an example of Byelorussian folk literature of the 1970's, has to say:

"There was a time, an age, an epoch, when some people stuffed themselves to bursting and started believing in a stocking: the reliable ideal of satiety. When in his own native capital of Minsk some culturally fattened slob began pig-like and full of self-assurance to trample on my native tongue. When a "people's artist" or two, not knowing two words of the people's language, "created" fruitfully to keep their bellies full and to delight the local donkeys. They have long been ready to crush from the platform any cry of the soul, to exterminate and bury the language of Kupala and Kolas.

I see no need of weightier evidence, although I shall have to deal with particular espects relating to the very essence of the problem. Poetic generalizations of such intensity do not come about by themselves. They bear the open wound of all Byelorussians, although not of those who at the beginning of the century wished to "be called people" and bore "their wrongs" on their exhausted shoulders through the world. The children and grandchildren of those Byelorussians have already become people and for that reason cannot reconcile themselves to any infringements of their national dignity. The Byelorussian's cry was heard with sympathy at the beginning of the century by the Russia of Gorky and Ulyanov-Lenin. I do not know the name of the Russia that hears the present-day sorrow of my compatriots. I would like to believe that their sorrow will not go unheard.

What are the causes of assimilation? Who is most directly responsible for it? These questions deserve special exami-

(continued on page 11)

Dr. R. Horoshko and Mariana Mohylyn talk with George Bush, the Republican Vice-Presidential candidate.

СУСТРЭЧА

14-я Сустрэча Беларусаў Паўночнае Амэрыкі адбудзецца на беларускім селішчы Полацку ў Кліўлендзе, Огаё, ЗША, ад 30 жніўня да 1 верасьня 1980 году

ДА ПАХОДЖАНЬНЯ ЛІТВЫ

П. МАНЬКОЎСКІ

Прысьвячаецца сьв. пам. магістра Леаніда Галяка, так нечакана адыйшоўшага ў вечнасьць.
Аўтар

Артыкул гэты напісаны нятолькі ў чэсьць памяці Л. Галяка, калегі праўніка й гісторыка-аматара, сьвежая магіла якога напаўняе нас сумам, але й як рэцэнзія-адказ на ягоны артыкул, што паявіўся ў *ЧАСЕ* №21–22, з дадаткам у №24, пад загалоўкам „Паходжаньне літоўскіх князёў".

Хоць я займаюся гэтым і падобнымі пытаньнямі гісторыі Беларусі ўжо добрых дзясятак год, усё-ж пісаць на гэтыя тэмы заўсёды цяжка й шаноўныя чытачы павінны мець гэта на ўвазе так у ваднносінах да пакойнага Л. Галяка, як і да мяне.

I

Разгледжанае мгр. Л. Галяком пытаньне паходжаньня літоўскіх князёў і шляхоцкага стану ёсьць адно часткай шмат большай, вуглавой праблемы гісторыі нашага народу – справы паўстаньня гістарычнай Літвы. Як і ўсё іешае з гісторыі нашага краю, так і гэта вялікая тэма ў сучаснай гістарыяграфіі пераблытаная да немагчымасьці – усё з благаславенства нашых добра-суседзяў, якія забраўшы нам свабоду й зямлю продкаў, парупіліся распарцэляваць і нашу гісторыю. Рэканструкцыя нашай гісторыі справа ня простая.

У цікавячым нас тут пытаньні гэта справа дадаткова камплікуецца г.зв. тэорыяй нарманскага паходжаньня дзяржаўна- творчых элемэнтаў на ўсходзе Эўропы IX-XIII сталецьцяў. Зацятыя дыскусіі ў гэтай справе вяліся ня менш як 250 год – сяньня яны заціхлі. На эўрапэйскім захадзе прымаецца як абсалютны пэўнік, што першыя гістарычна ведамыя дзяржаўныя фармацыі на ўсходзе Эўропы былі запачаткаваныя Скандынавамі – пытаньне канчаткова тут вырашана прынамся 100 год таму назад[1] і ніякіх больш досьледаў не вядзецца. На ўсходзе ў гэтым пытаньні такі-ж самы застой, толькі адваротныя матывы: Пры цары былі тут дзьве гістарычныя школы – за нарманскую тэорыю й супраць яе; сяньня йснуе толькі адна – супраць і, таксама як і на захадзе, сурёзнага дасьледваньня не вядзецца, відавочна з баязьні, што такія пошукі могуць раскрыць зашмат праўды й гэтым панізіць гістарычную ролю Масквы ды падкапаць прапагаваную ёю йдэю „стара-рускага адзінства". Такім чынам стан застою ў гэтым пытаньні зусім заканамерны й разьлічаны на далёкую мэту.

Што-ж астаецца рабіць нам, Беларусам, апынуўшыся паміж гэтымі дзьвума варожымі абозамі? Ці нам прылучыцца да аднаго з іх – а калі так дык да якога й чаму? – ці можа лепш выпрацаваць свой уласны, зусім незалежны падыход да ўсяе справы? Нажаль, дасюль у нас гэтыя важныя пытаньні нікім яшчэ ня ставіліся й не разглядаліся.

Перш за ўсё прыгадаем з артыкулу Сп. Галяка тое месца, дзе ён гаворыць, што „Беларусы могуць сабе дазволіць на аб'ектыўны падыход да праблемы, бо ня маюць іншага выхаду, бо кожны іншы падыход будзе дзеяць на нашу некарысьць"(б.7). Сьвятая гэта праўда й яе павінен трымацца кажны беларускі гісторык: рэканструкцыя зьнішчанай будыніны нашай нацыянальнай гісторыі магчымая толькі шляхам аб'ектыўнага гістарычнага дасьледваньня.

У справе паходжаньня літоўскіх князёў, калі пасьлядоўна трымацца прынцыпу гістарычнай аб'ектыўнасьці, мы мусім адкінуць прэтэнзіі так нарманскай тэорыі, як і Масквы ды пратэгаваных ёю польскіх, жамойдзкіх, і йнш. гісторыкаў. Мы не прызнаем праўдзівасьці высноваў з дасюлешніх досьледаў у гэтай справе, як вынікшых з суб'ектыўных упярэджаньняў і палітычнай тэндэнцыі, а вядзем свае досьледы й робім свае ўласныя высновы з пункту гледжаньня гістарычнай аб'ектыўнасьці. Гэта лягічны вынік прынятага намі прынцыпу, адхіленьня ад яго ня можа быць.

II

Пераходзячы да артыкулу мгр. Л. Галяка трэба сьцьвердзіць, што дае ён нам багата вартаснага матарыялу; у гэтым, бязумоўна, праявіліся глыбокая эрудыцыя й шырокія зацікаўленьні аўтара. Таксама, нельга ня прызнаць, што ёсьць і патрэбная доза крытычнасьці ў падачы матарыялу. Але ёсьць, нажаль, і хібы, над якімі прыдзецца нам шырэй разгарнуцца.

Найбольш нас цікавіць адно: ці Сп. Галяк датрымаў прынцыпу гістарычнай аб'ектыўнасьці, ім-жа так прыгожа сьцьверджанага? Нажаль, адказ тут выходзіць нэгатыўны – наш аўтар катэгарычна стаў на бок нарманскай тэорыі. Бязумоўна, зрабіў ён гэта з перакананьня, у сілу запрэзэнтаваных фактаў. Але, як гісторык-аматар, папоўніў ён мэтадычныя памылкі, якія паказваюць, што свой выснаў зрабіў ён перадчасова. Хоць погляд мгр. Л. Галяка пра скандынаўскае паходжаньне літоўскіх князёў наагул згаджаецца з поглядамі амаль усіх нашых гісторыкаў, мінулых пакаленьняў і сучасных (несавецкіх), усё-ж я асабіста яго не падзяляю й то якраз з тае прычыны, што, у маім разуменьні, ён не адпавядае гістарычнай праўдзе й, такім чынам, пярэчыць прынятаму вышэй прынцыпу гістарычнай аб'ектыўнасьці.

Толькі пасьля многіх расчараваньняў і няўдачаў я пераканаўся, што ў гістарычных досьледах нельга йсьці тэй самай дарогай, як у досьледах фізычных, ці хімічных – шлях тут якраз адваротны: калі ў фізыцы, разглядаючы найменшыя часткі атама мы выкрываем агульныя тайны пабудовы сусьвету дык у гісторыі чалавецтва нічога падобнага не наглядаем. Якраз наадварот – у гісторыі, канцэнтруючы ўвагу на справах ізаляваных і дробных, вельмі лёгка заблытацца й дайсьці да абсурдных вынікаў. А гэта таму, што ў гісторыі ўсё залежыць ад кантэксту, у якім дадзенае здарэньне ці працэс адбываецца. Без кантэксту няма гісторыі, таму яе часам і называюць „навукай кантэксту". Гэты прынцып патрабуе, каб гісторык падыходзіў да свае тэмы з магчыма шырокім кругаглядам, г.зн. перш зьведаўшы й пазнаўшы ўсё далейшае й бліжэйшае навакольле. Плян працы гісторыка-дасьледчыка складаецца адваротна да пляну дасьледчыка прыроды: калі гэты апошні пачынае ад мікраскапічнага й канчае на космасе, гісторык ідзе ад адзінак усеагульных, усеабымаючых, ды паступова пераходзіць да што-раз меншых, вузейшых зьместам і прасьцягам. Гэты мэтад нятолькі дазваляе выпраўляць гісторыяграфічныя памылкі, ён на справе гарантуе, што іх ня будзе – так выкрываецца й правяраецца праўда гістарычная. У гэтай асаблівасьці гістарычнага мэтаду крыецца небясьпека, асабліва для гісторыка-аматара: Распрацаваўшы нейкую адну тэму, чалавек набывае пэўнасьці, што знайшоў праўдзівую й канчатковую развязку наяўнай праблемы. Па правілах традыцыйнага навуковага мэтаду яно запраўды можа так і выглядаць. Нажаль адсутнасьць рэальнага гістарычнага кантэксту няўхільна ставіць увесь рэзультат пад знак запытаньня – яго нельга прыняць за праўдзівы пакуль такі кантэкст ня будзе знойдзены, усебакова распрацаваны й расшыфраваны[2]. Ад гэтай вымогі выняткаў ня можа быць.

III

Вяртаемся да артыкулу Сп. Галяка – разгледзім яго ў духу папярэдніх разважаньняў. На пачатак адзначым факт, што аўтар рашуча парывае ў ім з безпадстаўнай і шкоднай традыцыяй ужываньня ў нас тэрмінаў „Лятува" і „лятувіскі", замест Жамойдзь і жамойдзкі. Трэба дадаць толькі, што апрача літаратурнай формы Жамойдзец, Жамойдцы (не Жамойцы!), у народзе йснуе зручнейшая форма: Жамойда, Жамойды.

Нельга сказаць, каб Сп. Галяк зусім занадбоўваў справу гістарычнага кантэксту. Не, але ў кантэкстах ёсьць паважныя хібы. Першы кантэкст, які ён нам дае, гэта „кароценькі агляд скандынаўскай гісторыі і культуры". Кароценькі ён мусіць быць, бо з месцам скупа, але добра было-б, каб быў ён больш крытычным: Германскія плямёны пасяліліся ў Скандынавіі „ужо ў трэцім тысячагодзьдзі перад н.Хр." – гэта традыцыйная, скупа абаснаваная заява заходняй гістарыяграфіі, супраць галаслоўнасьці якой ужо бунтуюцца навет самы Скандынавы[3]. Ёсьць падставы сумнявацца, што германскія плямёны маглі пасяліцца у Скандынавіі раней за V ст. па Хр.. Гэта важная дэталь да шырэйшага кантэксту гэтай тэмы.

Адносна скандынаўскай рэлігіі наш аўтар заяўляе, што „яна вельмі падобная да рэлігіяў іншых народаў, асабліва... Славянаў і Балтаў...", але нічым тае падобнасьці так і не паказаў. А роля кантэксту ў вялікай меры на тым і палягае, каб пашукаць паралеляў і іх прычынаў, ды яно тут аж просіцца: Два галоўныя бажышчы Скандынаваў, як відаць, мелі чыста славянскія ймёны. „Одін" (з прыдыханьнем „Водан", у Вагнэра „Вотан") – укр., рас. *один*, бел. *адзін*, ст.сл. *единъ* – адзіны, або галоўны бог усіх стара-Германаў. „Тор"(Thor) – агульна-сл. *тур*, ст.сл. *тоуръ*, магутны зьвер, які жыў у пушчах старажытнай і сярэднявяковай Эўропы, а якому стара-Славяне аддавалі боскую чэсьць – у стара-Германаў сын „Одіна", бог сілы й вайны.

Далей, культ ваўкоў у Скандынаваў – вельмі цікавая й важная рэч ды, ізноў-жа, нельга не заўважыць, што ня меў ён у іх і дзясятай долі тае сілы, якою гэты культ вызначаўся ў Славянаў, асабліва заходніх. Пра гэта нязьбіта сьведчыць факт, што стара-Славяне ўжо спрадвеку называлі сябе „Ваўкамі" (пар. ням. Wilzi, клецкае Volcae, лац. Volsci); першы міжплямённы саюз Славянаў на захадзе й вядомы ў гісторыі пад гэтым найменьнем. Культ ваўка найбольш характэрная рыса прота-славянскай міталёгіі.

Тое самае фактычна можна сказаць і пра старадаўны абрад целапаленьня – ён суправаджае стара-Славянаў; усе яго часткі, як паленьне часткі дабытку, зброі, навет жонкі памершага, забіваньне пеўня й т.п., старажытна-славянскія. Праўда, тут паўстала шмат блытаніны дзеля таго, што міралюбныя Славяне ў старыну часта йшлі на цеснае сужыцьцё з іншымі народамі, што пранікалі ў іхнюю тэрыторыю. Знаходзячы целапальны абрад побач з целахавальным археалёгі, пераважна на захадзе, робяць непраўдзівы выснаў, быццам-бы ў старыну людзі лёгка пераходзілі ад аднаго абраду да другога. Так быць не магло, асабліва са Славянамі, у якіх целапаленьне вынікла з глыбокае веры ў загробнае жыцьцё. Таму Славяне пакідалі гэты абрад толькі ў выпадку далёка пасунутай дэнацыяналізацыі, або пераходу ў хрысьціянства.

Як відаць, з аб'ектыўных прычынаў – недаступнасьць першакрыніцаў, нястача часу – разгляд Сп. Галяком наяўнага гістарычнага кантэксту аказаўся далёка няпоўным, а за гэтым пайшло й яго аднабокае насьвятленьне. Наш аўтар, відавочна, зусім не заўважыў вялікую ролю ў ім славянскага дзейніка. Бо як-жа яно магло так стацца, што старажытныя Скандынавы нятолькі імёны сваіх галоўных багоў, але й іншыя важныя аспэкты рэлігійнага культу запазычылі ад стара-Славянаў? Не маглі-ж яны ўспрыняць гэтыя рэчы у час сваіх прынагодных паходаў на ўсход, у славянскія землі: духоўныя вартасьці чалавечага жыцьця перадаюцца працягам доўгага й блізкага сужыцьця народаў цераз сьцяг пакаленьняў. Дзе-ж яно магло быць такое сужыцьцё Скандынаваў са Славянамі? Перш за ўсё, трэба думаць, яно мусіла мець месца ў самой Скандынавіі. Такім чынам выходзіць ня менш ня больш, але што ў Скандынавіі калісь жылі Славяне! Запраўды цікавы рэзультат, у сьвятле якога, калі дасца яго незалежна пацьвердзіць, радыкальна мяняе свой характар уся нарманская тэорыя.

Далей наш аўтар парушае справу рунаў, нажаль таксама толькі з аднаго боку – не заўважаючы, што гэта вельмі палемічная справа, што ні пачаткі, ні разьвіцьцё рунаў нікім грунтоўна не дасьледваны. Наагул ігнаруе факт, што былі руны й у Славянаў, пра што ёсьць бясспрэчныя весткі якраз заходніх вучоных – праўда цытуе погляд Пекосінскага адносна Лехітаў, але ў сэнсе ўжываньня імі „нарманскіх" рунаў. Уважаю, што аргумэнт гэты часова нельга ўлічваць; справа патрабуе глыбейшага дасьледваньня й вывучэньня.

Ня мала месца Сп. Галяк прысьвячае нашым адносінам да Балтаў, сьцьвярджаючы, што з прыходам нашых продкаў балцкі субстрат на землях Беларусі быў (1) „часткова вынішчаны" – што, бадай, цяжка давесьці, бо па сваім характары й рэлігіі Славяне й Балты людзі міру, сужыцьцё было дружнае ўвесь час, ня было войнаў ні эксплёатацыі, хоць лякальныя канфлікты маглі быць – (2) „часткова асыміляваны", што адпавядае праўдзе, (3) „часткова... даціснуты

да Балтыцкага мора"..., што ня зусім так, бо іх ніхто не „дацiскаў"... Тымняменш, у гэтым апошнім сьцьверджаньні крыецца важная йдэя, дасюль усё яшчэ не прызнаная ў гістарыяграфіі, якая шырока трактуе пра старыя сялібы Балтаў, але праходзіць моўчкі над такім важным пытаньнем: чаму й як яно сталася, што сяньня Балты жывуць там, дзе раней жылі Славяне, нашы продкі? Гэта бязумоўна адно з вузлавых пытаньняў разгляданага кантэксту. Справа ў тым, што тут, у сяньняшняй Прыбалтыцы, ужо ў 2-гім сталецьці па Хр., Пралямэй, грэка-эгіпэцкі астраном і географ, памяшаў на сваіх картах прота-славянскіх Вэлетаў, часткі большага племеннага комплексу Вэнэдаў – гэтым агульным імем называлі тады людзей, якіх 300 год пазьней пачалі клікаць Славянамі. Такім парадкам выходзіць, што Прыбалтыка, гэта стара-славянская зямля. Гэты выснаў пацьвярджаецца й ст.сл. тапанімікай гэтай прасторы. Але тут лягічна ўзьнікае йншае вузлавое пытаньне: чаму наступіла такая дзіўная ператасоўка? Чаму Славяне пакінулі марское ўзьбярэжжа, даўна наседжаныя месца, лепшую зямлю, лагаднейшы клімат і адышлі на ўсход, у дзікую тады глуш? Хто змусіў Славянаў да такога перасяленьня?

Гэтыя цікавыя, складаныя хоць і новыя пытаньні, у разгляданым артыкуле зусім не ўзьнікаюць. Імкнучыся даць хуткія довады свае тэзы, наш аўтар бярэ факт існаваньня ў вусьці Нёмана тапанімікі з коранем „рус–", што ёсьць праўдай, і спалучаючы гэта з колькі імёнамі каралёў „Русаў", знойдзенымі ў нарвэскага гісторыка, робіць выснаў, што калісь была там скандынаўская калёнія ды гэтым суліць погляд, што „Русы" тыя былі Скандынавамі. Важны тут ня столькі гэты слабы довад, колькі факт увядзеньня аўтарам у дыскусію тэрміну „Русы" ў значэньні Скандынаваў. Гэтым Сп. Галяк паказаў, па першае, што ён згодзен прыняць скандынаўскую этымалёгію тэрміну „Рус" (ад фінскага „ruotsi", у знач. Швэдаў) і, па другое, што не заўважыў велічнага гістарычнага кантэксту гэтай праблемы, які ў часе йдзе да Юлія Цэзара, а ў прасторы сягае да Азоўскага мора па Піранэі й ад Ботніцкага заліву па Апэніны.

Скандынаўскую этымалёгію слова „Рус" я адкідаю, як гістарычна беспадстаўную, вісячую ў паветры. Тры гады таму назад мне давялося дэталёва абаснаваць вывад гэтага тэрміну ад ст.сл. *rudsъ, русы, руды, блёнд, ды знайсьці мноства гістарычных фактаў, пацьвярджаючых правільнасьць такога вываду[4]. Гэта павінна палажыць канец векавым спрэчкам – назоў Рус, Русь чыста славянскага паходжаньня і ў гісторыі ўжываўся толькі адносна да Славянаў, або прота-Славянаў у яго ранейшых формах. Такім парадкам і калёнія Русаў у вусьці Нёмана не магла быць іншага чым славянскага паходжаньня.

Пераходзячы да чыста моўных аргумэнтаў наш аўтар у першую чаргу згадвае пра немагчымасьць вываду імёнаў літоўскіх князёў з жамойдзкай мовы – дачапляньне жамойдзкіх канчаткаў да йменаў (гл. дадатак) ня робіць іх жамойдзкімі. Гэта вырашэньне выглядае на канчатковае, цяжка з ім спрачацца.

Далей Сп. Галяк падае свой уласны, аматарскі разгляд імёнаў літоўскіх князёў з пункту гледжаньня сучасных скандынаўскіх моваў – падыход лінгвістычна не апраўданы; такі разгляд можна рабіць толькі ў супастаўленьні са стара-нардыцкай, стара-ніжне-нямецкай, стара-славянскай, і т.п. мовамі. Гэту хібу мы лёгка выбачаем пакойнаму аўтару – ня быў ён лінгвістым. Тым больш, што навет сьцісла навуковы падыход, на маю думку, ня зможа шмат зьмяніць у гэтай самадзейнай аналізе йменаў зробленай Сп. Галяком: такі падыход можа яе ўдакладніць, выявіць пару стара-славянскіх ці стара-нямецкіх элемэнтаў, але ня зможа зьмяніць аснаўнога факту, што абсалютная бальшыня гэтых імёнаў запраўды стара-нардыцкага вываду. Ды гэта далёка ня ўсё ў гэтай справе – як і раней, наш аўтар прайшоў тут міма багатага гістарычнага кантэксту. Найперш, не заўважыў ён, што за прозьвішчамі скандынаўскага паходжаньня няма патрэбы нам сягаць да літоўскіх князёў, ані навет да літоўскай шляхты, бо іх непрагляднае мноства бытуе ў народзе. Цытую з таго, што навярнулася мне пад руку: Альфэр, Азарка, Бэкіш, Бэковіч, Чыгір (овіч), Хурсаў, Дановіч, Доўгер, Дунец, Гэйман, Грыцук, Грышкевіч, Гудыменка, Якель, Яўтух, Кабыш, Кабяка, Карскі, Кендыш, Кірык, Корбут, Машэраў, Набагез, Нарбут, Наркевіч, Нарко, Смаль, Станкевіч, Сьвірыд, Шчорс, Шкутка, Швэд, (В)Орса, і т.п. Запраўды, калі разважаць так, як Сп. Галяк, тады выходзіць, што нятолькі літоўскія князі ды шляхта, а й вялікі кус нашага народу – скандынаўскага паходжаньня! Вось што мы можам сказаць усім нашым балтафілам...

Ды гэта зусім паважна бо, як выглядае, такі погляд знаходзіць пацьверджаньне і ў геаграфіі Беларусі, дзе поўна скандынаўскіх назоваў: Большыя гарады – Віцебск, Гомель, Менск, Смаленск; меншыя – Бягомля, Друцак, Клецак, Капыль, Ліда, Лёзна, Лагойск, Мёры, Смаргоні, Трокі й інш.; азёры – Асьвея, Лосьвіда, Нарач, Сьвір, Снуды; рэкі– Дзьвіна, Дрыса, Нёман, Усьвейка; прыток Улы, Ула й інш.. Гэта ліста робіць уражаньне. Праўда, некатоыя з гэтых назоваў старэй за X ст., а йншыя выходзяць далёка за межы цікавячай нас тут т.зв. Літвы ўласьцівай – Віленшчыны, Наваградчыны, часткова Гарадзеншчыны. Таму ня ўсе яны пасуюць да нашай тэмы. А ўсё-ж і так гэта аргумэнт моцны, хоць ён і патрабуе далейшай распрацоўкі.

Выходзіць, што пашырыўшы й паглыбіўшы кантэкст наяўнага пытаньня, я фактычна ўзмацніў аргумэнтацыю аўтара артыкулу. А гэта нічога. Я-ж нічога супроць гэтай аргумэнтацыі ня маю, яна зусім у парадку. Я адно супроць выснаву з яе зробленага: бачу тут лягічную хібу – аўтар разгледзіў матарыялы, што складаюць умовы хоць і неабходныя, але недастатковыя для выснаванай ім канклюзіі. Бо дапусьцім на хвіліну, што яно запраўды так і было, як гэта аргумэнтацыя нам суліць, г.зн. што нашы князі й ладная частка народу паходзяць ад германскіх Скандынаваў. Калі яно на справе так было, тады ў беларускай мове павінен быў-бы астацца іх сьлед, тых спачатку дамінуючых, а пазьней асыміляваных Скандынаваў: трэба лічыць на сотні, а то й тысячы стара нардыцкіх элемэнтаў. Нажаль, пакуль-што знайшлося іх менш за 50, і з тых больш за 40 мы падзяляем з Украінцамі, Расейцамі, Палякамі ды іншымі Славянамі. Вылучна беларускімі аказаліся толькі 4 скандынавізмы: (1) клёк, розум (шв. klok, дан. klog, разумны); (2) пікар, хлапецкая гульня (шв. pikera, некага кальнуць); (3) упікаць, дакараць (шв. pika, зьедліва гаварыць); (4) шмат, многа (шв. smatt, дробязь!). Вось і ўсё. Дапусьцім што дакладны разгляд слоўнага стану дыялектаў выкрые іх у пяць разоў больш, дык і так 20 слоў гэта такі мізэрны лік, што няма аб чым гаварыць.

Як-жа выясьніць гэту дзіўную супярэчнасьць? Чаму „Скандынавы" аставілі так мала сьлядоў у беларускай мове? Урэшце, дзе яны дзеліся? Каб не займаць шмат месца, я коратка й сьціпла зрэфэрую свой погляд на гэту складаную справу: што разьвязка гэтай загадкі крыецца ў факце, што эміgравалі да нас са Скандынавіі не радавітыя германа-Скандынавы, а сільна дэнацыяналізаваны славянскі элемэнт. Асеўшы тут сярод раней прыбыўшых сваіх славянскіх братоў, гэтыя людзі хутка ачунялі ад скандынаўскіх наляцеласьцяў і цалком вярнуліся на ўлоньне славянства; будучы двумоўнымі, яны проста перасталі карыстацца скандынаўскай мовай. З другога боку, анамастычны матарыял, якому яны далі пачатак, зьявішча далёка больш устойлівае; ён і захаваўся у нашай тапаніміі й антрапаніміі па сяньняшні дзень ды служыць нам меркай ступені калішняй дэнацыяналізацыі нашых продкаў. Вельмі магчыма, што дэнацыяналізацыя тая была сільнейшая сярод вышэйшых грамадзкіх слаёў, і ў князёў, чымся ў ніжэйшых, дзе людзі больш трымаюцца старых традыцыяў.

Гэта цікавая тэорыя патрабуе незалежнага пацьверджаньня гістарычнымі фактамі – такія пацьверджаньні ёсьць, нажаль з недахопу месца не магу іх тут прывесьці. Усё-ж хоць адно ды хачу прадставіць нашай грамадзкасьці: я разумаваў так – калі гэта былі Славяне, што эміgравалі сюды са Скандынавіі, дык назоў зямлі іх новага пасяленьня, Літва, (1) павінен быць славянскага вывады й (2) у сваёй этымалёгіі мае адбіваць ідэю перасяленьня. Такая этымалёгія гэтага слова запраўды існуе: найменьне Літва пайшло ад прасл. *селітва*, жыльлё, пасяленьне[5]. Гэта-ж слова, пры некампэтэнтным ужытку – чаго й трэба спадзявацца ад часткова дэнацыяналізаваных – лёгка распадаецца на дзьве часткі, *„се"* і *„літва"*, якія ў перакладзе даюць выражэньне „гэта Літва". Так, відаць, успрынялі гэта праславянскае слова першыя перасяленцы, даўшы гэтым зусім новы назоў краіне свайго перасяленьня. У сучаснай славянскай мове ёсьць прыметнік *сэлітвэн*, перасяленчы, – відаць, ад падобнай формы ўзяў пачатак назоў „Літвін", бел. Ліцьвін. Гэта моцная этымалёгія, не штукаваная, і трэба думаць, што яна паложыць канец спрэчкам пра нацыянальнасьць назову Літва. У прыватнасьці, зусім адпадаюць прэтэнзіі Жамойдцаў.

Час нам падсумаваць вынікі нашай дыскусіі: нарманістычная тэорыя ніякім чынам не выясьняе ні пачаткаў нашай Літвы, ні Русі Полацкай, ні Кіеўскай, ані Наўгародзкай. Калі навет прыняць на хвіліну, што закладчыкамі гэтых першых у нас дзяржаўных фармацыяў былі стара-германскія Скандынавы, тэорыя не кажа, чаму яны выраіліся на ўсход якраз тады, калі яны там спатрэбіліся – ні раней і ні пазьней; пра перасяленьне Скандынавіі ў IX–XIII ст. ня можа быць і мовы – гэта навукова даведзена. Затое, калі прыняць, што перасяляліся сюды Славяне, жорстка прасьледаваныя й гнаныя на захадзе Эўропы за сваю рэлігію – усё становіцца на сваё месца: на жорсткі прасьлед адны Славяне адказалі яшчэ больш жорсткай рэакцыяй, імсьціва-рабаўнічымі й зьнішчальнымі паходамі Вікінгаў (ад ст.сл. вльків, воўк) на захадзе; іншыя (Варагі) падаліся на ўсход у пошуках спакойнага кутка і тут далі пачатак дзяржава-творчаму працэсу. Такое выясьненьне нашых гістарычных пачаткаў ёсьць у поўнай сугучнасьці з ведамымі фактамі гісторыі. Як такое, яно адпавядае духу й патрэбам вольнай беларускай гістарыяграфіі. У гэтым я бачу глыбейшую вартасьць выступленьня пакойнага мгр. Л. Галяка на бачынах гэтай газэты у справе паходжаньня літоўскіх князёў.

---

[1]) Пар. V. Thomsen, The Relations Between the Ancient Russia and Scandynavia and the Origin of the Russian State, Oxford-London, 1877.

[2]) Больш на тэму ў маёй незакончанай працы Toward a Conceptual System in History.

[3]) H. Lowmianski, Poczatki Polski, t.I, wyd.2, 1964, б.63, адн.153.

[4]) P. Mankouski, The Dawn of the East European History and the West, New York, 1977, 15–32, (машынапіс).

[5]) Пар. В. В. Матрынов, Славяно-германское лексическое взаимодействие древнейшей поры, Менск, 1963, б.228.

On June 19, 1979, the Republican Presidential candidate Governor Ronald Reagan visited New York City and attended a reception at the Holerin House sponsored by the ethnic fraternal organizations. Above, Governor Reagan stands under a campaign banner of Scandinavians, Albanians and Byelorussians.

ГЛЫБІНЯ ЖЫЦЬЦЕВАГА ДАЗНАНЬНЯ

(Пачатак у 24-м нумары)

П. –Дарэчы, пачатак Вашага раману „Вялікія дарогі" друкаваўся ў часапісу *ВЕДА* яшчэ ў 1952 годзе, а колькі ўрыўкаў было зьмешчана ў газэце *БАЦЬКАЎШЧЫНА* ў студзені 1955 г. З тых часоў мне не давялося бачыць у друку публікацыяў тога твору. Ці Вы мяркуеце яго закончыць?

А. –О, так, якраз цяпер я мяркую папрацаваць над заканчэньнем тае вялікае задумы. Калі пачатак друкаваўся ў *ВЕДЗЕ*, ягоны рэдактар адважыўся нават перарабляць мову на свой капыл, а часамі нават устаўляць кавалкі паводле свайго разуменьня падзей, як, скажам, устаўлены ім параграф пра наполеонаўскую палітыку на забранай ім колішняй тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага. Прышлося забраць тэкст раману. Адылі наша эміграцыя ў параўнаньні з эмігрантамі з прыбалтыцкіх краін слабая. Калі латышы, літувішы й, нават, эстонцы здабыліся ў эміграцыі мець свае выдавецтвы й выдаюць шмат кніжок, нашы людзі больш парожняць кілішкі ў карчме, чымся дбаюць пра культурны развой. А беларускі пісьменьнік-эмігрант, каб нешта выдаць, мусіць цалкам аплаціць выданьне з сваёй кішэні. А аднаму чалавеку гэта зрабіць нялёгка. А да гэтага трэба яшчэ папрацаваць творча, а калі ходзіць пра раман, дык гадамі. Мая-ж праца над раманам перапынілася ўжо на 20 гадоў, бо ў міжчасе рабілася шмат што іншае: напісаў і выдаў у амэрыканскіх выдавецтвах вялікую кнігу пра беларускі тэатр і драму, колькі кніжак пра вялікага сусьветнага пісьменьніка з беларускага роду, Хведара Дастаеўскага, кнігу мастацкае прозы *На берагох пад сонцам*, кнігу пра падарожжа ў Палестыну – *На Сьвятой Зямлі*, кнігу ўспамінаў і роздуму пра паэта Язэпа Пушчу ды колькі публікацыяў пра беларускую культуру й літаратуру. Пры гэтым прыходзілася працаваць і на хлеб штодзённы. Таму праца над раманам адкладалася з году на год, аж пакуль не прышлося выйсьці на пэнсію. Цяпер з Божай дапамогай спадзяюся давесьці працу да канца. Адно што ня спрыяе натхненьню, гэта адсутнасьць пэрспэктывы выдаць твор друкам.

П. –Вы аддалі багата гадоў дасьледваньню й асэнсаваньню творчасьці вялікага Дастаеўскага. Ці паўплываў ён на Ваша собскае творчае абліччa? Ці знайшлі асаблівасьці яго раманаў, характары, іх філязофія, кампазыцыя й стылістыка хоць якое адлюстраваньне ў Вашых мастацкіх творах?

А. –Я мяркую, што шматгадовае дачыненьне да творчасьці такога волата мастацкага слова, як Дастаеўскі, бязумоўна, не магло прайсьці без ніякага сьледу. Але дзеля таго, што падставай маёй творчасьці зьяўляецца мая собская жыцьцёвая дарога й я твару на глебе майго собскага жыцьцёвага дазнаньня, мая сьціплая памерам творчасьць ёсьць зусім адрозная й паводле сваёй філязофіі й паводле жанру.

П. –Як бы Вы вызначылі асноўны жанр вашае мастацкае прозы?

А. –Паводле майго разуменьня, у век тэхнікі й спадарожнікаў, калі наглядаецца аддаленасьць чалавека ад прыроды, зварот да непасрэднага адчуваньня прыроды, да зялёнага сьвету ейнай цудадзейнай красы, зьяўляецца галоўнай тэмай сучаснага пісьменьніка. Гэта вызначае й галоўны жанр маёй прозы. Гэта жанр *лірычнай прозы*. Наглядальнасьць за зьявамі прыроды, як вынік лучнасьці з ёю, ператвараецца творчым уяўленьнем у сытуацыі й калізіі, здольныя хваляваць і захапляць чытача й весьці яго ў чароўны сьвет гармоніі Божага сьвету вакол нас. На гэтым прыродным фоне й адлюстроўваецца сьветлыя душы маіх гэрояў-рамантыкаў. Яны сутыкаюцца з цёмнай сутнасьцю хцівага чалавека й адштурхоўваюцца ад чалавечай сквапнасьці, зайдрасьці, абыякавасьці да іншых, здольнасьці да ашуканства. Жанр лірычнае прозы дазваляе аўтару вывесьці ягоных гэрояў у сьвет высокародных думак, высокае душэўнае культуры, далей ад закасьнелага абывацеля ці мешчаніна. Духовыя запатрабаваньні гэроя-рамантыка робяць яго здольным да ўспрыйманьня паэтычнага багацьця вакольнага сьвету. Асабова йнтымныя дачыненьні да прыроды робяць мае апавяданьні й аповесьці глыбока-лірычнымі. У гэтых адносінах яны становяцца *СПОВЕДЗЬДЗЮ* й сваім уплывам на розум і пачуцьці чалавека спрыяюць эстэтычнаму, маральнаму й высокароднаму выхаваньню чалавечага характара.

П. –Ці гэтыя асаблівасьці Вашае творчасьці знайшлі хоць частковае вызнаньне ў нашай небагатай замежнай літаратурнай крытыцы?

А. –Так, такое зразуменьне ўжо было занатавана ў нашай крытыцы. Сьветлай памяці, цяпер ужо нябожчык, А. Грыцук, у 1965 г. у студзені на балонках газэты *БЕЛАРУС*, параўноўваючы мае творы з „Запіскамі паляўнічага" І. Тургенева, асобна адзначыў лябараторную, паводле яго выразу, дакладнасьць апісаньня ўсіх адценяў прыроднай прыгажосьці, прапушчанай праз прызму тонкіх пачуцьцяў аўтара-наглядальніка. Гэтыя рысы адзначыў і амэрыканскі крытык на балонках часапіса Рэнсэлірскага Інстытуту (Глядзіце: "Byelorussian Stories by Renselear Professor", RENSELEAR REVIEW OF GRADUATE STUDIES No.38, Dec. 1964, p.4). Далейшым прызнаньнем гэтае творчае асаблівасьці было і ўлучэньне майго імя ў энцыкляпэдычныя слоўнікі Эўрапэйскіх і Амэрыканскіх пісьменьнікаў (CONTEMPORARY AUTHORS, A Bio-Bibliographical Guide to Current Authors And Their Works, Vol.41-44, p.559, Detroit, Mich. INTERNATIONAL AUTHORS AND WRITERS WHO'S WHO, 1976, Seventh Edition, Melrose Press, Cambridge, England, p.535. Досыць пранікліўую ацэну, як мастака слова, даў Я. Ляшчына ў артыкуле пра зборнік „На берагох пад сонцам" на балонках „Беларускай думкі" №7 за 1965 г. Асяродкам мастацкай стыхіі Глыбіннага крытык уважаў філязофскую думку пра пошукі вечнай красы ў прыродзе й адносінах чалавека да яе. Менавіта ў прыродзе на тых берагох пад сонцам, сярод якіх часьцей за ўсё знаходзяцца гэроі, паводле крытыка, пісьменьнік і шукае ратунку для душы чалавека, прыгнобленага сучаснай цывілізацыяй. Пісьменьніку, пісаў крытык, пашчасьціла знайсьці тое, чаго шукаў: вечную прыгожасьць. Ён бачыць яе і ў вокрыку Гэнрыка Шлегеля, у маркоце Агаты, у дабрыні беларусаў, што акружалі Шлегеля ў палоне, у дакору сома чалавечаму падступніцтву, у крыку дзікабразаў над задушанай маткай, у пратэсьце Бутрымовіча, у сьмеласьці паэта Грушынскага, што не пабаяўся ў савецкіх умовах наведаць нядаўняга выгнаньніка й г.д. Крытык адзначыў мастацкія асягненьні ў апісаньні жывёлаў і прыроды, сьвежасьць мэтафараў, экспрэсыўнасьць стылю. Аценіўшы належна эстэтычныя вартасьці маёй прозы, крытык, аднак, упікнуў аўтара ў недастатковай увазе да тэмаў змаганьня й пратэсту. Ен раіў аўтару меньш аддавацца тэмам прыроды й узыйсьці на галоўную, паводле яго разуменьня, магістраль вялікай літаратуры – пісаць аб змаганьні за волю народа. Але крытык пры гэтым упушчае тое, што вялікая літаратура ніколі не служыла ўтылітарным мэтам дня й ніколі ня была служанкай палітыкі. Сапраўды мастацкая літаратура, а не ўтылітарная пісаніна ці г.зв. „сацыялістычны рэалізм", адно й робіць уклад у сусьветную скарбніцу культурных каштоўнасьцяў. На працягу вякоў агульначалавечыя тэму гарманічнага зьліцьця чалавека з Божым цудам вакол нас, адзінства чалавека з сьветам прыроды былі заўсёды ў асяродку ўвагі мастакоў слова й фарбы, гука й матар'яла. Знаны беларускі паэта красы Максім Багдановіч заклікаў уносіць і беларускую долю ў скарбніцу сусьветнай культуры шляхам стварэньня беларускіх мастацкіх каштоўнасьцяў, якія заслужылі-б сусьветнае прызнаньне. Гэты Багдановічаў запавет аб неабходнасьці прылучэньня да сусьветных літаратурных каштоўнасьцяў заўсёды абавязвае нас усіх, хто вырваўся на волю з савецкай турмы й здольны да творчай працы.

П. –А як рэагаваў на Вашы творы масавы чытач?

А. –Гэтым якраз я найбольш задаволены. Я нават напісаў адмысловую працу „Мая карэспандэнцыя з маімі чытачамі", у якой я абагульніў стаўленьне чытача-эмігранта да маёй кнігі „На берагох пад сонцам". Я атрымаў ад беларусаў багата лістоў, у якіх яны выказваліся аб прачытаным. І гэта мела месца не адно ў Злучаных Штатах, але і ў Канадзе, Аўстраліі, Ангельшчыне й Заходняй Эўропе. З Аўстраліі я, прыкладам, атрымаў ліст ад Алеся Салаўя, цяпер ужо нябожчыка. Ён якраз ацаніў маю прозу за тое, што ў ёй, паводле яго выразу, „глыбока-чульлівае адтварэньне пачуцьцяў чалавека на фоне прыроды й ейнае красы." „Чытаю й захапляюся," – абагульніў чалавек, якога я цаню за дасканалы мастацкі густ. Таксама, асабліва радавала тое, што ў апавяданьні „Рывэрсайдзкі мрыйнік" высокакультурны чытач з Рыму ухапіў якраз багаты падтэкст і выразна выяўлены ўнутраны канфлікт рамантыка, што шукае вечнага сэнсу красы ў Божым цудзе блакітнага небасхіленьня над ім. Яму супрацьстаўлены чалавек забраснелай душы, якому адно даляравыя інтарэсы й зразумелыя. Асуджаецца ягонае фарысейства й няздольнасьць бачыць, што людзі створаныя не адно для задаваленьня жывата. Ёсьць яшчэ й вышэйшыя запатрабаваньні, патрэба духовага задаваленьня й пошукі вечнай духовай красы. Канфлікт Пётры Абуховіча -рамантыка й Гадкоўскага, які выцягвае даляры й які ў пагоні за імі губляе здольнасьць бачыць красу сьвету, заканчваецца перамогай першага. Вечная мудрасьць, што чалавек можа хоць цэлы сьвет прыдбаць, але пры гэтым сябе згубіць – страціць сваю душу – крыніцу духовых каштоўнасьцяў. З Рыму, даст. а. Ксёндз Пётра Татарыновіч 1 красавіка 1965 г. вітаў аўтара наступнаю бравадаю: „Даруйце мне гэтак запозьнены мой падзячны адказ Вам за мілы падарунак *НА БЕРАГОХ ПАД СОНЦАМ*, якім запраўды Вы зрабілі мне гонар – з увагі на яго мастацкую цэннасьць і аўтарства, не кажучы ўжо аб мастацкай насалодзе. Атрымаўшы кніжку, я ўзяўся адразу заспакоіць падразьненую цікавасьць і, прачытаўшы бачын з 50, наважыў адказаць Вам, прачытаўшы ўсё й сабраўшы ўражаньні... Цяпер, парагортваючы прачытанае, бачу на маргінэсе 37-й бачыны сваю алавіковую зацемку: „БРАВА!" Каму ды за што тое „БРАВА!"? І дакопваюся ў тэксце, што якраз таму Вашаму нетараканеючаму „Рывэр-сайдзкаму мрыйніку"...

Дык яшчэ раз Вам за рэкардсмэнскую салідарнасьць – БРАВА! Пяруновае ўжо – БРАВА! За гэткія, ацьвеpажаючыя наша губячае тараканства, тыпы! Памажы Вам Божа тварыць як найбольш!.. П. Татарыновіч."

Такія чытачовыя водгукі натхняюць пісьменьніка й запэўніваюць, што ягоная праца будзе заўважаная, прабудзіць жывы йнтарэс і спараджае сымпатыю й прыхільнікаў.

Асабліва сьветлы ўспамін пакінулі лісты да мяне Яго Міласьці, Архіяпіскапа Васіля, Сакратара Сьвяшчэннага Сабору Япіскапаў БАПЦ ад 17 сьнежня 1964 году й на Вялікдзень 1965 году. Ен закрануў пытаньне аб узьдзеяньні на мяне пэўных філязофскіх сыстэмаў, у прыватнасьці, угледзеў уплыў на маю творчасьць Спінозы.

– Запраўды, якая-ж філязофія або філёзаф узьдзеялі на Вас у найбольшай ступені?

– Я ня думаю, што Спіноза, бо, паводле пантэістычнай філязофіі, прырода разглядаецца, як увасабленьне самое боскасьці. А для мяне – яна зьяўляецца сама творам Вышэйшае сілы, г.зн. Божым стварэньнем, паводле ягоных плянаў. Куды больш, чымся Спіноза, рабіў на мяне ўплыў Эмануіл Кант з ягоным катэгарычным імпэратывам і йдэялам прыгожасьці. „Дзьве рэчы напаўняюць мой дух – пісаў Кант, – вечна новай і ўсё большай глыбокай пашанай – зорнае неба нада мною, духоўны закон ува мне." Аднак у сваіх творах я больш выходжу з собскае практыкі, з уласнага жыцьцёвага дазнаньня, а веданьне сусьветнай культуры дапамагае знаходзіць больш адэкватныя формы, згодныя з агульначалавечым зьместам.

П. Вяртаючыся да Вашага раману „Вялікія дарогі", хацелася-б ведаць, як Вы глядзіце на беларускі раман і пэрспэктывы ягонага разьвіцьця?

А. – На Беларусі раман пачаў культывавацца яшчэ ў нашаніўскія часы. Ягоным нершым стваральнікам быў вядомы Цішка Гартны-Жылуновіч, які пачаў пісаць свае „Сокі цаліны" яшчэ ў нашаніўскія часы, але закончыў ужо ў савецкі час. Вялікія надзеі ўзбуджаў талентавіты пісьменьнік Максім Гарэцкі. Пасьля пісаў раманы беларускі пісьменьнік Міхась Зарэцкі, вяршалінай якога быў раман „Крывічы", распачаты друкам у „По-

(працяг на 12-й цачынцы)

Rx for health

Doctor prescribing fitness for his patients

Reprinted with parmission of The London Free Press

Peter Morris, whose mother has high blood pressure, decided to visit his family physician just in case about 18 months ago and the truth came out — his blood pressure was above normal, not a pleasant thing to learn when you're still in your 20s.

At first he was placed on one blood pressure control pill a day and then on an intermittent basis. As expected, his blood pressure fluctuated with the taking of the medication.

Then, "unbenounced" to his doctor, Morris decided to jog full-time. He had been until then a "typical runner who jogs for a week and quits for two months."

"I started running and it (his blood pressure) got back to normal," he recalls, adding "I haven't been on medication since."

Neither Morris nor his physician, Dr. Boris Ragula, are suggesting exercise will eliminate the need for blood pressure medication in all patients.

However, says Ragula, a devoted fitness fan himself, Morris' experience "confirmed my belief fitness was valuable."

Morris, who now jogs about 50 miles a week, his longest trek 14 to 16 miles, says he is about as tired after that distance today as he was after a mile a year or so ago.

"But you find out very fast that you aren't what you were back in Grade 10," he says, reflecting on how rapidly he tired when he first took up the sport.

Ragula, who at 60 recently took a silver medal in a 160-kilometre international cross-country ski meet in Quebec, has put the fitness concept to work among his patients.

He and his associate, Dr. Joan Pivnick, are introducing the improved lifestyle and physical activity idea to patients on a daily basis.

They estimated that up to 30 per cent of patients who regularly visit the office with a variety of ailments wouldn't have to more than once every two years if they were more physically active and avoided smoking, excessive drinking and obesity.

Under a new phase of the program begun in January, patients who are willing are assessed physically and then directed to a Fitness Ontario program at the downtown YM-YWCA.

There, says program co-ordinator John Harrison, they are evaluated for such things as muscle strength, body fat, respiratory function and other features. They are then given an exercise profile based on their condition and educated in the important rules of training such as how to warm up and cool down.

About 50 patients are involved, but Harrison says organizers are reaching out to other London doctors who might be interested in sending some of their patients.

Ragula and Pivnick exude an infectious enthusiasm for healthy lifestyles ranging from breast-feeding of infants and later starting babies on solid foods to a taboo on smoking and increased physical activity.

Pivnick says the risk of a baby developing food or other allergies later in life is greatly decreased by starting solid foods after five months of age and two per cent or skim milk after the age of two.

She says that up to six months of age an infant's kidneys are designed to handle only the amount of "thickness" found in breast milk or formula. In addition, she says, a baby needs the "free fatty acids" found in breast milk, formula or, later, homogenized milk up to the age of two because of his tremendous rate of brain development during that time.

Proper diet, avoiding excesses of drinking and smoking and more exercise, they say, can keep patients away from their door.

If there's one addiction they endorse, it's a healthy lifestyle. Increased activity can improve heart and respiratory functions and mental outlook, says Ragula.

"There's nothing more important for a depressed person" than exercise to bring emotional stability, he says.

The objective, he says, is to get a patient to "pick his own" form of exercise — the one he enjoys rather than a boring one.

Ragula is a past-president of the London and District Academy of Medicine, which, as its part in marking the 100th anniversary of the Ontario Medical Association this year, is pushing healthier lifestyles and proper health maintenance.

Ragula says patients who get into exercise programs for four or five weeks become addicted.

A diehard opponent of smoking, Ragula, who once smoked 30 cigarettes a day for 20 years, says people who exercise "sooner or later quit smoking."

Pivnick, who has many female patients in her practice, says she spends a lot of time with mothers on the subject of exercise. She has a captive audience because many women are concerned about a return of their figures after childbirth and exercise is a great way to achieve the desired results.

As for compulsive eaters, they suggest replacing the "tranquillizer of eating with the tranquillizer of walking." It works, they promise.

The patients aren't the only ones deluged with the healthy lifestyle message in the Ragula-Pivnick clinic. The staff are "disciples," too.

Regular exercise four or five days a week is the key, says Ragula, who says everybody needs a day off, even from exercise.

Your exercise needn't be strenuous jogging. Walking is one of the greatest exercises known. If you've got a dog in the family make it on a family outing, he says.

Unfortunately too often it's the kids who take the dog for his walk while the parents sit back with a can of beer and a cigarette, says Ragula.

He remembers the day he quit smoking. It was 10:15 a.m. May 3, 1957, when, while puffing on a cigarette and chatting with a heart attack patient he found himself in the embarrassing position of having to discourage her from lighting one up.

That was it for him.

Dr. Boris Ragula, a fitness enthusiast who recently took honors in a major cross-country meet, uses his wheel-equipped skis for an afternoon outing.

'Letter to a Russian friend'

(continued from page 7)

nation. However the verses just quoted suggest some things to us.

The evil lies partly in the age itself, an age which allows a "stocking" to rate as the highest possible ideal. It is difficult to understand where such "ideals" originate (as a result of an unsuccessful fusion of both revolutions or from the nature of one of them), but they obviously do exist; one does not need to travel to the Byelorussian capital to convince oneself of this. When the "stocking" finds himself a haven in politics and culture, the consequences will not be slow in manifesting themselves. This is true everywhere, not only in Byelorussia.

...It is even sadder when a developed and a great language becomes a vehicle for aims that are far from great; it is by no means always the Russians who are guilty of this. Byelorussians themselves are these days quite adept at the "stocking business", at times even excelling the apparently unsurpassable descentants of the Pale.

...One has only to glance at Byelorussia to see that the just letter of the law and the superficially harmless words of this politician about the equality of both languages in practice turn out to be the "equality" of Little Red Riding Hood and the Wolf. The number of schools with Byelorussian as the language of instruction is declining sharply, all the pupils without exception ("at their parents' wish") rush to be rid of studying their native language, and if they are compelled to learn it (after all, if Byelorussia exists, somebody must learn the language), then they "learn" it with all the inventiveness of children studying subjects they don't actually like. This is the "linguistic climate" in which future helmsmen of the nation are educated.....

It is difficult to say when a Byelorussian generation will grow up completely cured of its linguistic inferiority complex, and unashamed of its national identity. However, the formation of this generation is today no longer an idle dream but a living reality which is pushing up its young shoots towards the sun on the Rejuvinated "Byelorussian cornfield". Faced with this irreversible process, politicians can either hasten it or slow it down; the one thing they cannot do is to alter its inner logic.

There are many signs pointing to the rise in the near future of a UNITED NATIONAL FRONT, which will be called upon to complete the work started in Byelorussia by Bahushevich, Kupala, ... Then my nation will have come to recognize and understand its destiny, that "measure of perfection", it will have become master in its own house and will hardly allow itself to be forced into alien linguistic clothing. It will more easily fulfill its destiny in its own truly Byelorussian dress.

NOTE: The full text of the 'Letter' may be obtained from the Association of Byelorussians in Great Britain at 52 Penn Road, London N7 9RE. Price is one pound.

СЬВЯТЫЯ РЭЛІКВЫ
ў Парафіі БАПЦарквы ў Дораты

Тут падаецца працяг (з папярэдняга нумару) Сьв. Рэлікваў здабытых Мітрафорным Пратаярэям а. Карпам, якія перахоўваюцца ў царкве Сьв. Тройцы ў Дораты.

12) Два крыжыкі й ікона Сьв. Мікалая Цудатворцы, асьвечаная на Гробу Гасподнім.
13) Зямля з магілы Бл. Ксеніі, якая пахаваная на Смаленскім Магільніку ў Пецярбурзе.
14) Лісточкі ад Маўрыйскага Дуба.
15) Сьв. Алей з Прэторыі, дзе судзілі Ісуса Хрыста.
16) Сьв. Алей ад судовае брамы, праз якую вялі Збаўца на ўкрыжаваньне.
17) Сьв. Алей з гары на якой Збаўца пасьціў 40 дзён.
18) Сьв. Алей ад Дуба Маўрыйскага (мейсца жыхарства Аўрама).
19) Сьв. Алей ад Гробу Госпада.
20) Вата ад плачучай Іконы Божай Маці.
21) Крыжык (пальмавы) сымбаль Крыжовага Ўваходу да Гробу Збаўцы.
22) Кусок дрэва з дуба Маўрыйскага.
23) Кусочак ад скалы з тае гары, дзе маліўся Хрыстос 40 дзён.
24) Каменчык ад Прэторыі, дзе судзілі Хрыста.
25) Кусочак скалы ад Сынайскае гары, дзе Майсею былі ўручаны 10 Запаветаў.
26) Ікона Збавіцеля ў вязьніцы.
27) Абразы Сьв. Яна й Гэоргія з Хазэвіцкага манастыра XII стагодзьдзя.
28) Уваскрашэньне Збавіцеля.
29) Іконка Уваскрашэньня Лазара Ісусам Хрыстом.
30) Іконка Сьв. Тройцы.
31) Іконка Маленьня аб Чашы.
32) Іконка Раства Хрыстовага.
33) Іверская Ікона Божае Маці.
34) Ікона Збавіцеля.
35) Ікона з уваходу да Гробу Господняга.
36) Ікона „Прэабражэньня" Хрыста (Хрыстос, Майсей, Ільля, Пётра, Якуб, Ян).
37) Ікона й Сьв. Мошчы замучаных Персамі мучанікаў у 614 годзе ў Хазэвіцкім манастыры, асьвечаные на гробе Збавіцеля й Маці Божае.
38) Сьвятыя Смірна.
39) Каменчык з берага Галілейскага мора, дзе Хрыстос апостала Сымона назваў Пятром, што азначае камень.
40) Сьвечка з гары Сынайскага Заканадаўства.
41) Сьв. Сьвечка ад мошчаў Савы Асьвечанага.
42) Дзьве сьвечкі з гары Фавор, дзе „прэабразіўся" Хрыстос.
43) Сьвечка з царквы ля парога Судовай брамы.
44) Ікона Прарока Ільлі й Ікона прап. Фэадосыя.
45) Крыж–Укрыжаваньне з манастыра Сымона Богапрыймца.

Усе выменены Рэліквіі прывезеныя з таго месца, дзе ў часе Свайго зямнога жыцьця жыў, хадзіў, прапаведаваў, быў асуджаны, памёр на Крыжы й Уваскрос Госпад наш Ісус Хрыстос.

ПАРАФІЯЛЬНАЕ СЬВЯТА Ў ДОРАТЫ

25-га травеня Парафія Сьвятой Тройцы ў Дораты, Ню Джэрзі, абыходзіла сваё Парафіяльнае Сьвята. Урачыстую Божую Службу й Малебен перад Сьвятымі Рэліквамі адправілі Мітрафорны Пратаярэй а. Карп, настаяцель парафіі, і а. Ян Бруцкі.

Пазьней, у царкоўнай залі Сяструцта частавала прысутных абедам. Гасьцей сабралася досыць многа. Былі парафіяне із суседніх парафіяў у Гайлэнд Парку й Ню Ерку. Падчас абеду прамоўцы віталі а. Карпа з Парафіяльным Сьвятам і з ягоным днём нараджаньня.

Усе прысутныя жадалі а. Карпу здароў'я й сілы для далейшай працы на карысьць нашае Б.А.П.Царквы.

10-я ЎГОДКІ СЬМЕРЦІ АРХІЯПІСКАПА ВАСІЛЯ

9 чэрвеня 1980 г. мінула 10 гадоў ад сьмерці Архіяпіскапа Васіля Беларускай Аўтэкафальнай Праваслаўнай Царквы. 8-га чэрвеня на магіле С.П. Уладыкі ў Іст Брансвіку на беларускім могільніку была адслужана Паніхіда.

Пры невялікай колькасьці вернікаў Паніхіду адслужылі Мітрафорны Пратаярэй а. Карп і а. Ян Бруцкі.

Сьвятой ✠ Памяці

ЛЕАНІД ГАЛЯК

У любай памятнасьці пра нашага даражэнага сябру Сп. Ляаніда Галяк, і ў жальбе спачуваньня застаёмся Сп-ні Раісы Галяк, і дачцэ Ганьні зь сям'ёй,

ад Янкі, Ірыны й Канстанціна Юхнавец

Сьвятой ✠ Памяці

ЛЕАНІД ГАЛЯК

3-га красавіка сёлета прадчасна адыйшоў у іншы сьвет Леанід Галяк, беларускі грамадзкі дзеяч і супрацоўнік газэты *Беларускі ЧАС*.

Ен пакінуў у глыбокім смутку жонку й дачку.

Рэдакцыя газэты *Беларускі ЧАС* выказвае свае найглыбейшыя спачуваньні ўсей сямьі с.п. Л. Галяка.

Рэдакцыя „ЧАСУ"

Мікола Чарняўскі – РОДНАЙ БЕЛАРУСІ

Колькі песьняў табе прапялі бары
І азёрныя шумныя хвалі.
Тыя песьні
Ад першай маленства зары
Назаўсёды мне ў сэрца запалі.
Зьзяе сонца вясны над табой, Беларусь,
А калі ты гасьцей запрашаеш,–
Свой гасьцінны,
На дзіва зялёны абрус
У паклоне зямным расьцілаеш.
Запрашаеш за стол–
І ці знойдзеш каго,
Хто б адмовіўся гэткай пашаны!
Я жадаю табе, Беларусь, аднаго:
Зелянець
І ня ведаць пажараў.
Калі ж здарыцца, што шчырых слоў
Не знайду,
Ці расстаньне мне лёс угатуе,–
Я да сініх крыніц тваіх
Зноўку прыйду,
тут і песьню,
і шчасьце
знайду я.

ГЛЫБІНЯ ЖЫЦЬЦЁВАГА ДАЗНАНЬНЯ
(пацяг з 10-й бачынкі)

лымі" і не даведзены да канца дзеля цэнзурнага наскоку. Пісаў яшчэ раман „Драпежнікі" Я. Неманскі. Добра распачаў быў свой раман на прыгодніцкую тэму Зьмітрок Астапенка, які вы друкаваў у „Маладняку" за 1932 г. яго пачатак. Аднак у дваццатых і трыццатых гадох вылучыўся сваёй культурай і багацьцем мовы пісьменьнік Кузьма Чорны. „Сястра", „Зямля", „Вясна", „Бацькаўшчына", „Ськів'еўскі лес", „Ідзі ідзі", „Пошукі будучыні" і іншыя рабілі пэўную вясну й спараджалі надзеі на развой раману ў беларускай літаратуры. Аднак ягоныя раманы не сталіся сусьветнай зьявай бо ў асяродку іх не стаяў суцэльны вобраз чалавека, што здолеў узьняцца на вяршаліны сусьветнай культуры. Ягоныя гэроі скрозь местачкоўцы старобінскага тыпу на адзін капыл. Яны добра гавораць па-беларуску, але мала ці зусім нічога ня робяць у сэнсе культурна-духовага дасканаленьня. Шырокаму сьвету яны мала што гавораць.

У пасьляваенны час беларуская літаратура высунула колькі выдатных іменаў, сярод іх на першым месцы Васіль Быкаў з ягонымі аповесьцямі „Жураўліны крык", „Здрада", „Трэйцяя ракета", „Альпійская баляда" ды „Мёртвым не баліць", Яны ўжо зьвярнулі на сябе ўвагу глыбінёй псыхалягічнага аналізу ды атрымалі вызнаньне Эўрапэйскага чытача. Раман Івана Мележа „Людзі на балоце" ды „Подых навальніцы" прыцягнулі да сябе ўвагу сваім моўным багацьцем палескай адмены. Аднак найбольш надзей выклікаюць аповесьці й раманы Ўладзімера Караткевіча „Дзікае паляваньне караля Стаха", „Нельга забыць", „Каласы пад сярпом тваім", „Хрыстос прызямліўся ў Гародні" ды іншыя творы. Уладзімер Караткевіч шукае вострых сюжэтаў, працуе над мовай сваіх твораў, у гісторыі свайго краю знаходзіць безліч драматычных сытуацыяў, што гэтак і просяцца на балонкі раману. І каб не ідэялягічныя вымогі трымацца марксыцкага сьветапогляду, на яго можна было-б спадзявацца ў сэнсе запачаткаваньня беларускага гістарычнага раману.

У рамане „Вялікія дарогі" стаўлю перад сабою ня меты адлюстраваньня гістарычных падзеяў, а тых складаных абставінаў, у якія можа патрапіць асоба, што жыве ў абставінах таталітарнага ладу. Гэта дае магчымасьць выявіць унутраны псыхалягічны сьвет гэроя, які стаіць у асяродку рамана й якога я мяркую падаць буйным плянам. Толькі, як кажуць, кінаработнікі, кадрам, калі ў асяродку творчае ўвагі увесь час стаіць перад Вамі асоба, якая пераважна й зьяўляецца аб'ектам, на які накіраваны ўсе маляўнічыя сродкі славенснага мастацтва. От, скажам, як у вопэры Джузэппэ Вердзі „Un Ballo In Maschera" дзе кампазытар увесь час трымае ўвагу на перажываньнях Графа Рычарда й Амеліі, а іншыя асобы толькі выяўляюць тыя ці іншыя рысы галоўных характараў. Або, скажам, у рамане „Ідыёт" Ф. Дастаеўскага, дзе ўсё дзеяньне абумоўлівае паказ дадатнага характару князя Мышкіна. Ці ў аповесьці А. Салжаніцына, „Ракавы корпус", дзе ўсё падначалена паказу аднаго гэроя Костаглотава, а безліч іншых гэрояў служыць мэце паказу галоўнага гэроя. Так мяркуецца зрабіць з гэроем Канстанцыям і ў маім рамане. Што з гэтага атрымаецца, пакажа будучае.

П. – І апошняе пытаньне: Да нас дайшло, што Вы цяпер захапляецесь электронікай і багата часу аддаеце тэлевізарам і радыятэхніцы. Ці праўда гэта?

А. – Так, гэта праўда. Відаць, Палітэхнічны Інстытут, у якім я прафэсарстваваў аж 17 гадоў, зрабіў пэўны ўплыў на мяне. А акрамя таго, гэта галіна, якою я яшчэ займаўся ў Нямеччыне да эміграцыі ў ЗША. У дакладным, паводле пэўных законаў, руху электрычных зарадаў і іх уласьцівасьцяў я знаходжу выхад маёй цікавасьці да фізычных уласьцівасьцяў матэрыі. Яшчэ калісь, у дзяцінстве, я займаўся пабудовай, тады яшчэ прымітыўных, як на сягодняшні час, радыёпрыймальных апаратаў. Тое, што западае з маленства, адрыгаецца не старасьці. І гэта не дзеля заробку, а хутчэй за ўсё дзеля мастацтва для мастацтва. Як бачыце, усё зводзіцца да мастацтва дзеля мастацтва. Так што мастацтва слова й мастацтва ў галіне тэхнікі маюць пад сабою агульную падаснову.

Карэспандэнт – Шчыра дзякую за ласкавыя адказы на нашыя пытаньні. Усяго добрага! Да пабачаньня.